

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Studijní obor: Právo

Historie, současnost a perspektivy hospodářské a měnové unie v EU

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Mgr. Dana Bárková, Ph.D.

Autor:

Filip Nový

Plzeň, 2013

VLOŽENÉ OFICIÁLNÍ ZADÁNÍ

VLOŽENÉ OFICIÁLNÍ ZADÁNÍ

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nich jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni, březen 2013

.....

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé práce Ing. Mgr. Daně Bárkové, Ph.D. za její vstřícný přístup, odbornou pomoc a cenné rady při tvorbě této diplomové práce.

Obsah

Úvod	8
1 Vznik hospodářské a měnové unie	10
1.1 Motivy a příčiny evropské integrace	10
1.1.1 Evropská integrace jako reakce na předchozí válečné utrpení evropských národů	10
1.1.2 Evropská integrace jako reakce na postupující internacionalizaci jednotlivých ekonomik	11
1.1.3 Evropská integrace jako reakce na nutnost obrany evropských ekonomik před postupující světovou konkurencí	12
1.2 Obecný popis jednotlivých integračních stupňů z pohledu ekonomického	13
1.3 Podrobnější popis čtvrtého integračního stupně – hospodářské a měnové unie	17
1.3.1 Hospodářská unie	17
1.3.2 Měnová unie	19
1.4 Vznik společné měny	21
1.4.1 Brettonwoodský systém	21
1.4.2 Evropský měnový systém	23
1.5 Přínosy a náklady společné měny	24
2 Právní rámec Evropské unie	28
2.1 Prameny práva Evropské unie	29
2.2 Schumanova deklarace	29
2.3 Evropské společenství uhlí a oceli	31
2.4 Evropské hospodářské společenství	32
2.5 Evropské společenství pro atomovou energii	33
2.6 Smlouva o vytvoření jednotné Rady a jednotné Komise Evropských společenství	34
2.7 Jednotný evropský akt	35
2.8 Wernerův plán a Delorova zpráva	36
2.9 Smlouva o Evropské unii	37
2.9.1 Maastrichtská konvergenční kritéria	39
2.9.2 Etapy hospodářské a měnové unie	41
2.10 Lisabonská smlouva	43

3	Analýza právních a ekonomických příčin současné krize hospodářské a měnové unie	44
3.1	Ekonomické příčiny současné krize	44
3.2	Problematika dlouhodobě nevyrovnaných veřejných financí	46
3.2.1	Řecký případ	46
3.2.2	Varianta „řeckého exitu“	47
3.3	Právní ukotvení současného stavu	48
4	Návrh možných opatření v oblasti evropské a národní legislativy směřující k právní a ekonomické stabilizaci hospodářské a měnové unie	53
4.1	Evropský právní pohled	53
4.2	Národní právní pohled	55
5	Odhad časového horizontu vstupu České republiky do eurozóny	57
5.1	Ekonomický pohled	57
5.2	Současný stav a návrh právních norem, které s přijetím společné evropské měny euro souvisejí	59
	Závěr	62
	Seznam použité literatury	64
	ABSTRACT	70

Úvod

Evropa během uplynulých více než šedesáti let prošla změnami, které s sebou přinesly zajištění míru, demokracie a hospodářské prosperity. Evropský kontinent ve své snaze neopakovat válečné hrůzy první a druhé světové války našel řešení v podobě úzké politické, ekonomické a institucionální integrace. Integrační proces zahájený podpisem tzv. Pařížské smlouvy, upravující vznik Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO) v roce 1952, pokračoval podpisem tzv. Římských smluv zakládajících Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom) v roce 1957. V rámci uvedených integračních procesů došlo v letech 1958 – 1968 ke zformování celní unie. V období let 1986 až 1992 byla uskutečňována strategie vytvoření jednotného trhu, která následně vedla k vytvoření hospodářské a měnové unie.

V souvislosti s dopady celosvětové hospodářské recese, která byla odstartována prasknutím hypotéční a realitní bubliny ve Spojených státech v roce 2007, prožívá v současné době Evropská unie nejtěžší období od svého vzniku. Nestabilita finančních trhů otrásla samotnou podstatou evropských integračních procesů. Hrozba možné dezintegrace projevující se rozpadem eurozóny nás nutí znovu se zamyslet nad podstatou vzniku největšího integračního projektu v lidských dějinách.

Cílem této diplomové práce je popis a analýza historie, současnosti a perspektiv současného stadia ekonomické integrace Evropské unie, kterým je hospodářská a měnová unie (HMU).

V první části diplomové práce bude charakterizován proces vzniku hospodářské a měnové unie z pohledu ekonomického řádu. Tato část diplomové práce nejprve popíše motivy a příčiny vzniku evropské integrace, dále v obecné rovině bude charakterizovat jednotlivé stupně ekonomické integrace s důrazem na čtvrtý integrační stupeň, kterým je výše uvedená hospodářská a měnová unie. Závěr první části bude věnován problematice fixních měnových kurzů, společné evropské měně, jejím přínosům a nákladům.

Postupný proces evropských integračních procesů bude zasazen do odpovídajícího legislativně právního rámce v druhé části diplomové práce. Tato část přinese chronologický přehled všech důležitých zakládacích aktů, smluv či zpráv včetně zdůraznění paragrafového znění všech klíčových pasáží.

Třetí část diplomové práce se bude zabývat analýzou ekonomických a právních příčin současné krize hospodářské a měnové unie. Uvedená analýza se nejprve zaměří na příčiny vzniku celosvětové hospodářské recese, následovat bude analýza jedné z příčin současných

problémů, kterou jsou dlouhodobě nevyrovnané veřejné finance jednotlivých členských států Evropské unie. Závěr této části diplomové práce se zabývá právním ukotvením současného stavu hospodářské a měnové unie.

Ve čtvrté části diplomové práce budou popsána navržená a přijatá opatření v oblasti evropské a národní legislativy směřující k právní a ekonomické stabilizaci hospodářské a měnové unie. Tato část diplomové práce bude zaměřena nejprve na nutné institucionální a legislativní změny právního prostředí Evropské unie a následně České republiky, tj. na změny reagující na celounijní trend směřující k dlouhodobě vyrovnaným veřejným rozpočtům.

Pátá část diplomové práce bude obsahovat odhad časového horizontu vstupu České republiky do eurozóny včetně návrhu příslušných právních norem, které s přijetím společné evropské měny euro souvisejí.

Závěr diplomové práce bude věnován názorům autora na účast České republiky v hospodářské a měnové unii, jejímž vyvrcholením je společná evropská měna euro.

Uvedené téma diplomové práce vychází z mého přesvědčení o nezbytnosti a výhodnosti členství České republiky v elitním hospodářském klubu zemí eurozóny.

1 Vznik hospodářské a měnové unie

1.1 Motivy a příčiny evropské integrace

Pro komplexní pochopení podstaty evropských integračních procesů je nutné nejprve porozumět motivům a příčinám, které vedly k zásadním změnám ekonomického a institucionálního uspořádání poválečné Evropy. V této souvislosti [9] se obvykle uvádějí tři kategorie příčin evropské integrace:

1. reakce na předchozí válečné utrpení evropských národů,
2. reakce na postupující internacionalizaci jednotlivých ekonomik,
3. nutnost obrany evropských ekonomik před postupující světovou konkurencí.

1.1.1 Evropská integrace jako reakce na předchozí válečné utrpení evropských národů

V první polovině dvacátého století, kdy v Evropě došlo k rozpoutání 1. a 2. světové války, došlo k nenávratným ztrátám lidských, přírodních a kapitálových zdrojů. Počet lidských obětí 1. světové války je odhadován na téměř 8 milionů, dalších 19,5 milionů bylo raněných a 6,5 milionů zajatých. Bilance 2. světové války je ještě hrozivější. Počet obětí 2. světové války dosáhl hodnoty 55 milionů, 35 milionů bylo raněných a 2 miliony nezvěstných. Válečné náklady a škody jsou odhadovány na úrovni 1 384 mld. dolarů [8].

Z uvedených dat je patrné, že klíčovým motivem integračních aktivit v této oblasti je **motiv evropské soudržnosti jako prostředku překonání destruktivních sil nacionalismu** [11]. Hlavním motorem neustálých nacionálních konfliktů byl zejména vztah mezi velkými evropskými mocnostmi, Francií a Německem. Nelze zapomenout například na Sedmiletou válku v letech 1756 až 1763, na Napoleonské války mezi lety 1803 až 1815, na Prusko-francouzskou válku v letech 1870 až 1871 apod. Každý z těchto konfliktů zakládal příčiny konfliktů příštích [8].

Z předchozího odstavce vyplývá další související motiv, kterým je **evropská soudržnost jako ochrana proti německé rozpínavosti** [11]. Zdrojem tohoto motivu je především rozpoutání 1. a 2. světové války ze strany Německa.

Dalším motivem integračních aktivit je **motiv evropské soudržnosti jako ochrany proti sovětské rozpínavosti** [11]. Vliv Sovětského svazu posílil nejen v důsledku ovládnutí střední

a východní Evropy Stalinem, ale ideologicky se projevoval již v meziválečném období, kdy v evropských zemích postupně vznikaly politické strany komunistického typu. Následné poválečné uchopení moci komunisty proběhlo například v Polsku, Maďarsku, Československu, ve východní části Německa, Bulharsku, Rumunsku a v Jugoslávii. Komunistické strany významně posílily i v zemích západní Evropy (Francie, Itálie). Blokáda Berlína a vznik válečného konfliktu v Koreji (1950 – 1953) jsou dalšími doklady rozšiřování vlivu sovětského impéria.

Konečně nelze pominout ani ostatní evropské národy, které sice nebyly příčinou globálních konfliktů, ale byly vždy jejich účastníky. Z tohoto důvodu můžeme hovořit o dalším **motiv** evropské soudržnosti jako způsobu bezpečnostního zakotvení malých evropských států [11].

1.1.2 Evropská integrace jako reakce na postupující internacionalizaci jednotlivých ekonomik

Světová ekonomika během svého dlouhého vývoje prošla celou řadou různých historických tendencí, jako jsou např. internacionalizace, interdependence, regionalismus, integrace a globalizace.

Internationalizace je historicky nejstarší tendencí projevující se odstraňováním bariér a budováním vzájemných vztahů mezi jednotlivými samostatnými státy. **Interdependence** představuje vzájemnou závislost národních ekonomik vyvěrající z předchozí mezinárodní dělby práce. **Regionalismus** představuje proces, kdy některé oblasti světové ekonomiky se propojují mnohem intenzivněji. **Integrace** znamená vyvrcholení a souhrn předcházejících tendencí. Nejvýznamnější tendencí současné světové ekonomiky je **globalizace**, která vychází z předchozích tendencí (zejména z internacionalizace), ale zároveň přináší nové prvky. Proces globalizace vede k vytvoření nových rozhodujících subjektů světové ekonomiky, kterými jsou velké transnacionální společnosti, které ovládají mezinárodní obchod, mezinárodní pohyb kapitálu, výzkum a vývoj atd. [10].

Vrátíme-li se k pojmu internacionalizace v kontextu vývoje evropských ekonomik, pak můžeme říci, že vzhledem k postupné industrializaci evropské ekonomiky v průběhu 19. století vstoupila Evropa do fáze internacionalizace. Vyšší rozsah a koncentrace výroby vedly na jedné straně k rozšiřování trhů, kam jednotlivé firmy dodávaly svoji produkci, na straně druhé k potřebě přístupu ke zdrojům, které ekonomiky neměly dispozici. V případě

evropských ekonomik další významnou roli sehrálo rozšiřování dopravní infrastruktury. Podle Kučerové [9, str. 52] je možné „...*proces ekonomické integrace chápat jako přechod k vyšší formě internacionalizace výroby*...“. Integrace pomohla postupně překonávat relativní odloučenost evropských ekonomik včetně rozdílné ekonomické úrovně jednotlivých evropských zemí a regionů. Zároveň napomohla k nutné industrializaci venkovských regionů.

Zároveň ekonomická integrace v západní Evropě pomáhala po 2. světové válce snížit ekonomické ztráty v důsledku politického, vojenského a hospodářského rozdělení Evropy do dvou globálních bloků.

Integrační aktivity tak vedly k odstraňování obchodních překážek prostřednictvím liberalizace vzájemných obchodních vztahů, vytvoření celní unie napomohlo posílení postavení jednotlivých ekonomik vůči zahraniční konkurenci.

1.1.3 Evropská integrace jako reakce na nutnost obrany evropských ekonomik před postupující světovou konkurencí

Mezi poslední příčinu evropské integrace patří nutnost posílení evropské ekonomiky vůči silící světové konkurenci. Těsně po konci 2. světové války nebyla evropská ekonomika soběstačná, neboť v letech 1939 až 1945 přešel Evropou ničivý válečný konflikt, který způsobil obrovské lidské a materiální škody. Evropská ekonomika byla v té době závislá na hospodářské pomoci, které se jí dostalo ze strany Spojených států. V této souvislosti je možné zmínit například Marshallův plán¹ (pojmenovaný po státním tajemníkovi USA G. C. Marshallovi), který objemem poskytnuté pomoci ve výši cca 13 mld. dolarů zabránil hospodářskému kolapsu participujících evropských ekonomik.

Spojené státy Americké představovaly po skončení 2. světové války jedinou hospodářskou velmoc, která pro evropské ekonomiky symbolizovala příklad hodný následování. Zároveň síla americké ekonomiky představovala pro Evropu hrozbu v podobě drtivé převahy v mnoha oblastech. Z výše uvedeného vyplývají další dva motivy evropské integrace, a to **motiv evropské soudržnosti jako pokusu o aplikaci amerického modelu ekonomického růstu a politické stability** a zároveň **motiv evropské soudržnosti jako ochrany proti politické, kulturní, ekonomické a vojenské převaze USA** [11]. Bez ekonomické integrace by evropské ekonomiky nebyly schopny dosáhnout dostatečné konkurenceschopnosti tak, aby obstály v nově se utvářejícím světě.

---

¹ Marshallova plánu se zúčastnilo 16 zemí.

Výše uvedené motivy a příčiny integračních procesů lze nejlépe shrnout slovy jednoho z otců evropské integrace, kterým byl Jean Monnet člen Národního výboru pro osvobození Svobodné francouzské vlády. Jean Monnet 5. srpna 1943 představuje svoji vizi svobodné, demokratické, sjednocené a integrující se Evropy: „*Mír v Evropě nenastane, dokud se budou její státy zakládat na národní suverenitě... Země Evropy jsou příliš malé, aby svým národům dokázaly zaručit potřebnou prosperitu a sociální rozvoj. Evropské státy proto musí společně založit federaci...*“ [20]. Je patrné, že v uvedených výrociích Jeana Monneta jsou obsaženy nejen všechny tři příčiny, které stály v pozadí vzniku evropských integračních procesů, ale zároveň je zde nastíněna vize spojené Evropy.

1.2 Obecný popis jednotlivých integračních stupňů z pohledu ekonomického

Integrační procesy mohou v obecné rovině nabývat mnoha forem. Nejčastěji používanými pojmy jsou integrace politická, integrace vojenská a integrace ekonomická. Lacina a Ostřížek uvádějí, že: „*Ekonomická integrace je proces, v jehož rámci dochází k propojování národních ekonomik prostřednictvím odstraňování překážek pro obchodní výměnu zboží a služeb, toky kapitálu a mobilitu pracovní síly.*“ [11, str. 87]. Ekonomická integrace prošla v Evropě různými stádii s různou intenzitou a rychlostí sjednocujících procesů. Ekonomická data poměřující poměr exportu a importu na vytvořeném hrubém domácím produktu v běžných cenách dokládají, že intenzita integračních procesů v Evropě dosáhla nejnižších hodnot v období mezi dvěma světovými válkami, které navíc bylo poznamenáno průběhem Velké hospodářské deprese v třicátých letech. Teprve po překonání traumat světových konfliktů dochází k postupnému růstu zapojení jednotlivých národních ekonomik do světové ekonomiky [11].

Řada autorů např. Slaný, Žák [15], Lacina, Ostřížek [11] a jiní uvádějí následujících pět forem integrace:

- a) pásmo volného obchodu,
- b) celní unie,
- c) společný trh,
- d) hospodářská a měnová unie,

e) politická unie.

Pásmo volného obchodu

Pásmo volného obchodu (FTA – Free Trade Area) patří mezi první a nejjednodušší formu ekonomické integrace. Její princip spočívá v postupném odstranění všech překážek, které brání volnému pohybu zboží mezi jednotlivými ekonomikami. Těmito překážkami mohou být například vývozní a dovozní kvóty (kvantitativní omezení vývozu a dovozu), cla (poplatky vybírané jednotlivými státy při přechodu zboží přes národní hranice), certifikáty jakosti, pravidla o původu zboží apod. Ve vztahu k třetím zemím si jednotlivé národní ekonomiky sdružené do pásma volného obchodu ponechávají vlastní autonomní obchodní politiku (např. dovozní a vývozní cla jsou nastavena odlišně, členské státy využívají vlastních celních sazebníků).

Důvodem, proč v minulosti jednotlivé státy kladly mezi sebe překážky volného obchodu, byla snaha o ochranu domácích výrobců před tlakem zahraniční konkurence. Domácí výrobci, kteří umísťují své výrobky na domácí chráněné trhy, významným způsobem generují domácí pracovní místa. Negativem této politiky je neefektivní alokace výrobních faktorů spočívající ve vyšších cenách a nižší kvalitě domácí produkce. Pozitivem této formy mezinárodní spolupráce je možnost vzájemného využití absolutních a komparativních výhod u zemí s vysokou vzájemnou obchodní výměnou.

Příkladem zemí sdružených v pásmu volného obchodu je **Evropská zóna volného obchodu** (EFTA - European Free Trade Association), která byla založena v roce 1960. Mezi zakládající státy EFTA patřily Dánsko, Norsko, Rakousko, Portugalsko, Švýcarsko, Švédsko a Velká Británie. Mezi další přistoupivší členy patřily Island (1970), Finsko (1986) a Lichtenštejnsko (1991). Řada států tak, jak vstupovala do Evropské unie, z EFTA vystoupila. V současné době je EFTA tvořena pouze Norskem, Švýcarskem, Islandem a Lichtenštejnem.

Jiným příkladem pásma volného obchodu je **Středoevropská dohoda o volném obchodu** (CEFTA – Central European Free Trade Area), kterou v roce 1993 založily Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko. Cílem této dohody je sdružit země, jež mají snahu stát se aktivní součástí procesu ekonomické integrace v Evropě a touto dohodou dávají jasně najevo svou připravenost být součástí tohoto procesu.

Celní unie

Celní unie (CU – Customs Union) tvoří druhý integrační stupeň. Tato integrační forma přináší oproti pásmu volného obchodu navíc společnou obchodní politiku vůči třetím zemím v oblasti jednotných tarifů, např. cel. Společný celní sazebník neumožňuje třetím osobám výběr ekonomiky s nižšími celními sazbami pro vstup do daného integrovaného uskupení. Naopak zboží, které je vpuštěno do prostoru celní unie, se mezi jednotlivými členskými státy pohybuje bez obchodních překážek.

Výhodnost celní unie se podobně jako u předcházející integrační formy projevuje u zemí, kde vzájemná obchodní výměna zboží dosahuje vysokých hodnot.

Příkladem této formy integrace může být celní unie mezi Českou republikou a Slovenskou republikou po rozdělení společného státu v roce 1993. I po rozpadu československé federace zůstalo Slovensko po Spolkové republice Německo druhým nejvýznamnějším obchodním partnerem České republiky s objemem vývozu okolo 20 procent. Činnost celní unie mezi Českou republikou a Slovenskou republikou byla ukončena ke dni vstupu obou zemí do Evropské unie, tj. 1. května 2004.

Společný trh

Tato integrační forma v sobě obsahuje všechny prvky celní unie, navíc přináší volný pohyb výrobních faktorů včetně společné regulace mobility těchto faktorů vůči třetím osobám. Společný trh (CM – Common Market) tedy umožňuje volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a pracovní síly. Firmy členských států mohou bez překážek podnikat na celém území společného trhu.

Protože vysoký podíl služeb na vytvořeném hrubém domácím produktu dnes tvoří páteř vyspělých ekonomik, je zajištění jejich volného pohybu jedním z klíčových znaků společného trhu. Je zřejmé, že významná část služeb bude vždy vázána k místu svého poskytování (taxi služba, kadeřnictví, obchod apod.). Řada jiných služeb je vysoce obchodovatelná, příkladem je bankovníctví. Dalším důležitým charakteristickým rysem společného trhu je liberalizovaný pohyb kapitálu, což znamená možnost neomezeného převodu finančních prostředků včetně možnosti uložení volných finančních aktiv v libovolném členském státu. Volný pohyb pracovní síly neznamena svobodu cestování, ale možnost práce v členské zemi včetně uznání kvalifikace a vzdělání. Pozitivem výše popsaných skutečností je tedy vyšší

efektivita výrobních faktorů (práce, přírodní zdroje, kapitál), mající své kladné dopady do oblasti hospodářského růstu.

Příkladem společného trhu je Evropská unie (EU) viz Jednotný evropský akt, nebo Společný trh pro východní a jižní Afriku (COMESA) či Hospodářské společenství zemí střední Afriky (CEEAC). Jednotný evropský akt z pohledu legislativního bude analyzován v podkapitole 2.7.

Hospodářská a měnová unie

Hospodářská a měnová unie (EU – Customs Union) tvoří čtvrtý integrační stupeň. Obsahuje v sobě všechny prvky společného trhu, navíc přináší harmonizaci vybraných hospodářských politik. Těmito politikami v oblasti hospodářské unie rozumíme fiskální (rozpočtovou) politiku, monetární (měnovou) politiku, ale také politiku sociální, strukturální, průmyslovou, regionální apod. Oblast měnové unie je zaměřena na vybudování systému pevných fixních měnových kurzů včetně zajištění plné konvertibility národních měn (plné směnitelnosti). Ještě vyšší míra integrace v oblasti měnové unie se projeví vytvořením společné měny.

Mezi existující hospodářské a měnové unie patří v současné době Evropská unie, která je tvořena sedmadvaceti členskými státy. Některé z těchto členských států Evropské unie vytvořily společnou měnu euro². Jinými příklady hospodářských a měnových unií³ jsou Východní karibská měnová zóna, Centrální africké ekonomické a monetární společenství atd.

Politická unie

Pátým a nejvyšším integračním stupněm je politická unie. Politická unie vychází z faktu, že pro fungování jakékoliv integrační formy je vždy nutná politická dohoda zúčastněných států. Čím vyšší je forma dané integrace, tím větší je nutnost politické shody. Výsledkem je předání některých národních rozhodovacích pravomocí na nadnárodní (unijní) úroveň. Členské státy politické unie se stávají součástí jediného státního útvaru obvykle federativního typu. V tomto případě existuje centrální parlament a centrální vláda, které řídí společnou hospodářskou politiku, zahraniční politiku a politiku bezpečnosti.

---

² K 1. lednu 2013 tvoří oblast eurozóny 17 států.

³ Za zmínku stojí skutečnost, že po rozpadu Československa na Českou republiku a Slovenskou republiku utvořily tyto dva nástupnické státy měnovou unii, která trvala od 1. ledna 1993 do 8. února 1993.

Příklady fungujících politických unií federativního typu jsou Spojené státy americké a Spolková republika Německo, příkladem historických politických unií Norsko-dánská politická unie (1380-1814).

V případě Evropské unie je vytvoření politické unie po dílčích krocích realizováno prostřednictvím postupného prohlubování ekonomické spolupráce jednotlivých národních ekonomik. Politická unie tak nevzniká jako v případě Spojených států a Spolkové republiky Německo jednorázovým vznikem federace, ale její vznik je vynucen nutností zachovat konkurenceschopnost evropských ekonomik viz podkapitola 1.1.

1.3 Podrobnější popis čtvrtého integračního stupně – hospodářské a měnové unie

Po stručném obecném vymezení jednotlivých integračních forem následující kapitola přinese podrobnější pohled na čtvrtou integrační formu, kterou je hospodářská a měnová unie. Jak již bylo řečeno v předcházející podkapitole, jedná se v podstatě o nejvyšší formu ekonomické integrace, která je předstupněm integrace politické (viz politická unie).

Někteří autoři, např. Kučerová [9], Kunešová [10], Lacina [11] aj., hospodářskou a měnovou unii metodologicky rozdělují na unie dvě - na unii hospodářskou a na unii měnovou.

1.3.1 Hospodářská unie

Hospodářská unie v sobě zahrnuje nejen fungující společný trh vyznačující se volným pohybem zboží, služeb, kapitálu a pracovní síly, ale také koordinaci národních hospodářských politik. Národní hospodářské politiky se snaží pomocí svých nástrojů dosáhnout požadovaných cílů v oblasti ekonomického růstu, plné zaměstnanosti, stabilní cenové hladiny a vyrovnaných vztahů k zahraničí, tj. vyrovnané platební bilance⁴ v ekonomickém smyslu a stabilních měnových kurzů.

Jednou z národních hospodářských politik je **politika fiskální**. Jedná se o politiku makroekonomickou, která prostřednictvím ovlivňování agregátní poptávky a agregátní nabídky dosahuje výše uvedených cílů. Růst či pokles agregátní poptávky a nabídky je spojen s veřejnými rozpočty, a to prostřednictvím změn na příjmové a výdajové straně veřejných

---

⁴ Platební bilance je statistický výkaz zachycující platební transakce mezi domácí ekonomikou a zahraničím [5].

rozpočtů, tj. státního rozpočtu, územních rozpočtů krajů a obcí, rozpočtů zdravotních pojišťoven, rozpočtů účelových fondů atd. V případě fiskální politiky jednotlivé vlády rozhodují nejen o výši příjmů a výdajů, ale také o jejich struktuře.

Jiným typem národní hospodářské politiky je **politika monetární**. Stejně tak jako v případě fiskální politiky se jedná o politiku makroekonomickou. Monetární politikou rozumíme činnost příslušné centrální banky, která je zaměřena na kontrolu množství peněz v ekonomice, na regulaci úrokových měr a podmínek úvěrů. Centrální banka pomocí svých nástrojů ovlivňuje vývoj základních ekonomických ukazatelů. Nástroje monetární politiky dělíme na přímé, kam patří např. pravidla likvidity, úvěrové kontingenty, povinné vklady, a nepřímé, které se skládají z nastavení základních úrokových sazeb (diskontní sazba, repo sazba, lombardní sazba), operací na volném trhu (nákup a prodej cenných papírů centrální bankou), povinných minimálních rezerv komerčních bank a dalších [16].

Další příkladem národní hospodářské politiky je **politika sociální**, jejímž cílem je ovlivňování životních podmínek jednotlivých vrstev obyvatelstva prostřednictvím zmírnění sociálních dopadů, které tržní ekonomika přináší. Zásahy sociální politiky (přerozdělovací procesy) tak vytváří podmínky pro udržení sociálního smíru v příslušné společnosti. Sociální politika chrání domácnosti před následky nezaměstnanosti, před nemocemi a stářím. Pomocí daní (progresivní daně z příjmů) a následných transferových plateb (podpory v nezaměstnanosti) přerozděluje tržním mechanismem vytvořené bohatství, a tím zároveň snižuje vzniklé výrazné sociální rozdíly. Ideálním stavem je případ, kdy sociální politika předchází nežádoucím sociálním jevům (např. vzdělávací a zdravotní politika) [15].

Strukturální politika se velmi často vyznačuje snahou o změnu struktury národního hospodářství. Národní ekonomiku můžeme dělit sektorově na primární sektor (zemědělství, rybolov, těžba ropy, nerostných surovin, dřeva atd.), na sekundární sektor (zpracovatelský průmysl, stavebnictví), terciární sektor (sektor služeb) a kvartérní sektor (zdravotnictví, školství, věda, výzkum). Jiný způsob dělení ekonomiky spočívá v odvětvovém pohledu, kdy hovoříme o odvětví průmyslu, zemědělství a lesnictví, stavebnictví, obchodu apod. Strukturální politika bývá velmi často chápána ve smyslu podpory perspektivních a inovativních sektorů a odvětví a naopak útlumu neperspektivních a zaostalých sektorů a odvětví. Za tímto účelem mohou vlády využívat nástroje typu poskytnutí dotací a státních zakázek, nastavení cel a kvót, změny daní, posílení a zprostředkování informací, odstraňování obchodních bariér apod. [15].

Jednotlivé ekonomiky se mohou v uplatňování hospodářských politik výrazně lišit, což může vést ke vzniku nežádoucích disproporcí.

1.3.2 Měnová unie

Jak již bylo v předchozí kapitole řečeno, měnová unie je takovou integrační formou, kdy v rámci společného trhu jsou řešeny zároveň otázky spojené se společnou monetární a vnější měnovou politikou.

Vnější měnová politika je charakterizována snahou o dlouhodobě vyrovnanou platební bilanci prostřednictvím měnových kurzů. Příslušné národní centrální banky mohou provádět buď politiku pevných fixních měnových kurzů, nebo politiku volných měnových kurzů (floating). Kompromisem obou variant je politika řízených měnových kurzů (řízený floating).

V případě měnové unie je problematika měnových kurzů zúčastněných zemí řešena společně prostřednictvím vzájemných dohod. **Příslušné dohody mohou mít buď podobu fixních měnových kurzů, nebo mohou vyústit ve formu jediné společné měny tak, jak je tomu v případě současné eurozóny.** V každém případě měnová unie může být vytvořena pouze v podmínkách vysoce hospodářsky harmonizovaného prostředí zúčastněných ekonomik. Tím je myšlena nejenom existence společného rozpočtu a částečně harmonizované daňové soustavy, ale také ztráta autonomní monetární a vnější měnové politiky. Národní centrální banky se tak vzdávají části svých důležitých pravomocí, které delegují na společnou centrální banku. Tato společná centrální banka provádí společnou politiku.

Existence fixních měnových kurzů nebo jednotné měny kromě jiného zbavuje národní ekonomiky možnosti spekulativního oslabování či naopak posilování národních měn vůči svým obchodním partnerům [3]. Popišme si mechanismus fungování spekulativního ovlivňování národní měny na příkladu hospodářských problémů středoevropských ekonomik v devadesátých letech v situaci, kdy jednotlivé ekonomiky si držely své národní měny, které by nebyly vzájemně ukotveny systémem fixních měnových kurzů. Ekonomové hovoří o tzv. kompetitivních devalvacích, často se používá název „politika ožebrač svého souseda“ (beggar thy neighbour policy).

Po rozdělení československé federace na dva samostatné státy Českou republiku a Slovenskou republiku nejprve krátce existovala společná měnová unie, s existencí jediné společné měny, kterou byla původní federální koruna, tj. koruna československá [37]. Po rozpadu měnové unie dne 8. února 1993 vznikají dvě nové měny česká koruna (Kč) a koruna slovenská (Sk).

Předpokládejme, že výchozí kurz koruny slovenské vůči české je v poměru 1 : 1. Z výchozího měnového kurzu vyplývá, že slovenští vývozci za vyvezené zboží do České republiky v hodnotě 1 milionu českých korun obdrží po následné konverzi 1 milion korun slovenských, naopak slovenští dovozci na dovezené zboží v hodnotě 1 milionu českých korun potřebují 1 milion korun slovenských. Snížení hospodářské aktivity ve Slovenské republice, které se začne projevovat poklesem hrubého domácího produktu a růstem nezaměstnanosti, vyvolá potřebu zvýšit poptávku po slovenském zboží a naopak utlumit poptávku po zboží českém. Jedním z možných způsobů řešení může být oslabení slovenské koruny. V případě, že koruna slovenská oslabí o 25 procent na úroveň 125 Sk/100 Kč, pak slovenští vývozci za vyvezené zboží v hodnotě 1 milionu českých korun obdrží 1,25 milionů korun slovenských, naopak dovozci na dovezené zboží v hodnotě 1 milionu českých korun potřebují 1,25 milionů korun slovenských. Oslabená slovenská koruna tedy slovenským vývozcům přinese kurzový zisk ve výši 0,25 milionu slovenských korun, slovenští dovozci utrpí kurzovou ztrátu ve stejné výši. Devalvovaná slovenská koruna tedy slovenským vývozcům umožní snížit ceny vyvážené produkce do České republiky, naopak čeští vývozci mají přístup na slovenské trhy těžší. Česká reakce může spočívat jednak v uvalení restriktivních opatření na slovenské dovozy, ale také v následné odvetné devalvaci české koruny vůči slovenské. V případě, že po oslabení slovenské koruny bude následně oslabovat česká koruna, začne se v hospodářských problémech nacházet sousední Polsko. Zlevněné české a slovenské dovozy do Polska začnou dusit polské výrobce, polští exportéři díky dražším vývozům začnou mít odbytové problémy. I polská ekonomika musí tedy přistoupit k devalvaci polského zlotého. Vzniklá devalvační spirála svůj směr obrátí do dalších ekonomik – Maďarska, Slovinska, Chorvatska atd., až se po určité době vrátí zpět do země, která celý devalvační proces začala, tj. do Slovenské republiky. Výsledkem celého procesu je skutečnost, že žádná ekonomika na kompetitivní devalvaci nevydělala. Vzájemné devalvace by pouze rozpoutaly růst cenových hladin (inflaci) a vedly by k destabilizaci vzájemných vztahů.

Z popsaného mechanismu kompetitivních devalvací tedy vyplývá, že pro stabilitu měnové oblasti je důležité, buď směnné kurzy národních ekonomik vzájemně zafixovat, nebo vytvořit společnou měnu.

1.4 Vznik společné měny

V předcházející podkapitole byl popsán smysl a podstata měnové unie spočívající buď v systému pevných fixních kurzů, nebo v podobě společné měny. Následující text se bude zabývat druhou navazující etapou ve vývoji evropské měnové unie, etapou zavedení společné měny euro. Nejprve bude popsán bretonwoodský systém, poté Evropský měnový systém (EMS).

1.4.1 Brettonwoodský systém

Reakce na negativní meziválečné zkušenosti obchodních a měnových válek vyústila po 2. světové válce ve snahu o nové hospodářské uspořádání světové ekonomiky. Nový mezinárodní měnový systém měl být založen na měnových kurzech, které neměly být ani rigidní (nepružné), ani volné. Za základní zdroj hodnoty mělo být považováno zlato, ale jedinou měnou za zlato směnitelnou měl být americký dolar. Ostatní měnové kurzy měly být fixní, ale upravitelné⁵[1].

Snaha nastavit nová pravidla v oblasti měnové vedla v roce 1944 k uspořádání konference v americkém lázeňském městě Bretton Woods, jejímž výsledkem bylo následné založení tzv. bretonwoodských institucí, kterými byly Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD – International Bank for Reconstruction and Development)⁶ a Mezinárodní měnový fond (IMF – International Monetary Fund). Hlavním úkolem Světové banky bylo přispět ke zmírnění chudoby a podpořit ekonomický a sociální rozvoj v rozvojových zemích, Mezinárodní měnový fond měl zmírnit a zkrátit nerovnováhy platebních bilancí členských států [10].

Doprovodné úsilí o postupné odstraňování obchodních bariér se promítlo v roce 1947 v podepsání Všeobecné dohody o obchodu a clech (GATT – General Agreement on Tariffs and Trade)⁷, která odstraňovala celní překážky a uplatňovala nediskriminaci v oblasti mezinárodního obchodu⁸.

Období šedesátých let bylo pro západoevropské ekonomiky obdobím prosperity. Toto období se vyznačovalo vysokým hospodářským růstem, nízkou nezaměstnaností, nízkou inflací a

---

⁵ Povolena odchylka směnných kurzů vůči dolaru činila +/- 1 procento.

⁶ V případě Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj se často používá zkrácený název Světová banka (Worldbank).

⁷ Nástupnickou institucí GATT je od roku 1995 Světová obchodní organizace (WTO – World Trade Organisation).

⁸ V této souvislosti se používá tzv. Doložka nejvyšších výhod a Paritní doložka.

rostoucím mezinárodním obchodem. Pozitivní hospodářský vývoj se projevil i v oblasti integrace. V západní Evropě vznikají dvě integrační uskupení Evropské hospodářské společenství a Evropské sdružení volného obchodu. V souvislosti s brettonwoodským systémem existovaly pevné kurzy zajišťující kurzovou stabilitu.

V souvislosti s počínajícími známkami krize brettonwoodského systému se politická reprezentace rozhodla zabránit možnému návratu kurzové nestability vytvořením měnové unie. První plán měnové integrace zahrnující vyšší formu měnové spolupráce předložil v říjnu 1962 viceprezident Evropské komise Robert Marjolin. Mnohem důležitější je ale druhý pokus o měnovou integraci, který je spojen se zasedáním Evropské rady v Haagu v prosinci 1969. Evropská rada vyjadřující svůj záměr vytvořit měnovou unii pověřila Pierre Wenera vypracováním příslušného plánu, pro který se vžil název Wernerův plán. Podrobnější projekce Wernerova plánu bude v podkapitole 2.8. Wernerův plán, který byl zveřejněn v říjnu 1970, předpokládal vytvoření fungující hospodářské a měnové unie v roce 1980. K ucelené realizaci Wernerova plánu, který upřednostňoval vytvoření společné měny, nedošlo, neboť v roce 1973 dochází jednak ke zhroucení brettonwoodského systému pevných kurzů, současně budoucí členové společného projektu neprojevují dostatek politické vůle uplatňovat společnou hospodářskou politiku směřující k vytvoření stabilního makroekonomického prostředí [3].

Čím byl způsoben zánik brettonwoodského systému? Jednou z příčin byla americká válka ve Vietnamu⁹, která byla příčinou stále vyšších a vyšších rozpočtových deficitů. Následky deficitů se promítly do rostoucí inflace, jež výrazně snížila americkou exportní konkurenceschopnost. Snaha o obnovení konkurenceschopnosti ve vývozech generovala stále vyšší tlaky na znehodnocení dolaru. Pouze neustále intervence centrálních bank mohly udržet dolar uvnitř schváleného kurzového pásma. Dalším faktorem podkopávajícím brettonwoodský systém byl hospodářský růst Japonska a Německa. Zotavené Japonsko a Německo vykazovaly stále vyšší obchodní přebytky, čímž docházelo k dalšímu hromadění dolarů v zahraničí. Počátkem sedmdesátých let již množství dolarů v zahraničí roste do výše 50 miliard [14]¹⁰. V roce 1971 v důsledku pokračujícího růstu dolarových likvidních zůstatků nešlo již bránit oficiální kurzové parity ostatních měn vůči dolaru. Ztráta důvěry v dolar a s tím spojená možnost rychlých převodů dolarů do zahraničí vedly v srpnu 1971 prezidenta Nixona k pozastavení směnitelnosti dolaru za zlato. USA zároveň dolar devalvovaly o 10 procent. Protože masivní útěk od dolaru dále pokračoval, byl v únoru 1973 dolar znovu o 10

---

⁹ Válka ve Vietnamu trvala od roku 1955 do 1975 [8].

¹⁰ V roce 1945 držba dolarů v zahraničí byla téměř na nule [14].

procent devalvován. Důvěryhodnost celého systému byla definitivně ztracena, a tak v březnu 1973 přechází dolar na volně plovoucí kurz. Každá z ekonomik si nyní mohla vybrat, jaký kurzový režim zvolí. Pád brettonwoodského systému v roce 1973 znamená tedy konec fixních, ale upravitelných kurzů [1].

1.4.2 Evropský měnový systém

Zánik brettonwoodského měnového systému vedl k Evropě k obavám z opakování meziválečné nestability v důsledku možných kurzových fluktuací. Z tohoto důvodu se některé evropské ekonomiky dohodly na omezení pohybů měnových kurzů mezi sebou. Dochází ke vzniku tzv. „hada v tunelu“, což byla jakási evropská verze brettonwoodského systému¹¹. Ani systém „hada v tunelu“ nepřinesl očekávanou stabilitu, a to v důsledku odlišných snah jednotlivých ekonomik krotit inflační tlaky¹². Řada zemí proto systém „hada“ opustila¹³. Řešením vzniklých nestabilit se stalo vytvoření Evropského měnového systému (EMS) v roce 1979¹⁴ [1].

EMS je možné považovat za spojovací můstek mezi brettonwoodským systémem a měnovou unií. Zatímco jádrem brettonwoodského systému byl dolar, jádrem Evropského měnového systému se stal Mechanismus směnných kurzů (ERM – Exchange Rate Mechanism). ERM byl založen na čtyřech stavebních kamenech: paritní mřížce směnných kurzů, na vzájemné podpoře, na povinnosti společného řízení při nastavení nových směnných kurzů a na evropské měnové jednotce ECU. Paritní mřížka ERM znamenala fixaci směnných kurzů s povoleným oscilačním pásmem $\pm 2,25$ procenta kolem centrální parity. Systém vzájemné podpory určoval povinnost intervence obou států, tj. jak státu se silnou měnou, tak státu s měnou oslabující. Povinnost přijmout společné rozhodnutí o nově nastavených kurzech mělo zabránit kompetitivním devalvacím. Evropská měnová jednotka ECU byla tvořena měnovým košem všech měn zúčastněných zemí, kde váha jednotlivých zemí byla určena jejich velikostí a významem [1].

---

¹¹ Mezi zakládající země patřily Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko [3].

¹² Mezi úspěšné ekonomiky patřily Německo, Nizozemsko, Belgie. Naopak k těm méně úspěšným se řadily Itálie a Velká Británie [1, STR 324].

¹³ Např. Itálie [3, str. 34]

¹⁴ V sedmdesátých letech bylo podniknuto ještě několik pokusů, jak stabilizovat měnový systém. Za zmínku stojí Fourcadeův plán (1974), Duisenbergův plán (1976) a Jenkinsova iniciativa (1979). Ačkoliv tyto pokusy nebyly z důvodu politické neuvle úspěšné, přispěly k identifikaci zásadních problémů a k potřebnému názorovému prodiskutování manévrovacích prostorů [3].

Díky výrazným rozdílům ve výši inflace jednotlivých ekonomik musely být nastavené fixní měnové kurzy neustále přestavovány¹⁵. Protože přestavování kurzů se odvíjelo od průběhu inflace, bylo snadno předvídatelné, což nahrávalo možným spekulacím. Možné řešení spočívalo ve snížení rozdílných měr inflace, tj. snížení inflačního diferenciálu. Protože největší zemí s nejnižší mírou inflace bylo Německo, logickým řešením bylo následování politiky německé centrální banky. Protože řada zemí nebyla schopna snížit svoji inflaci na německou úroveň, disproporce mezi nastavenými měnovými kurzy se neustále zvětšovala. V letech 1992 až 1993 po řadě spekulativních útoků se EMS téměř rozpadl. Vyhrocená krize paradoxně přispěla k jasnému závěru, že jediným smysluplným řešením je pevná fixace měnových kurzů spočívající ve vytvoření měnové unie s jedinou společnou měnou.

1.5 Přínosy a náklady společné měny

Jak je patrné z předcházejícího textu, s členstvím v Hospodářské a měnové unii je spojena řada přínosů a nákladů. Především podkapitoly se věnovaly otázce nestability měnových systémů, která ale je pro běžného občana obtížně uchopitelná. Snaha o oslovení co nejširší veřejnosti vedla Evropskou komisi k zadání studie o přínosech a nákladech společné evropské měny, kde by příslušné přínosy a náklady byly podrobně identifikovány, systémově utříděny a také kvantifikovány. Jedním z rozsáhlých materiálů, který vznikl v roce 1990, je studie „*Jeden trh, jedny peníze. Ocenění potencionálních přínosů a nákladů vytvoření hospodářské a měnové unie.*“¹⁶. V této poměrně rozsáhlé studii (cca 350 stran textu) je uvedena řada přínosů, a to v oblasti mikroekonomické efektivnosti, makroekonomické stability, externích efektů, regionálních dopadů a problematiky přechodných závěrů [3].

Evropská komise formuluje přínosy eura pro laickou veřejnost prostřednictvím svých webových stránek ve čtyřech oblastech: v oblasti prospěchu eura pro spotřebitele, prospěchu eura pro firmy, prospěchu eura pro členské státy eurozóny a konečně v oblasti prospěchu eura pro evropské hospodářství [38].

Euro spotřebitelům přináší mimo jiné prospěch z vyšší konkurence firem, stabilitu cen, snazší a levnější dostupnost půjček, snazší a lacinější cestování. Vyšší konkurence spočívá ve skutečnosti, že spotřebitelé mohou snadněji nakupovat zboží a služby v zahraničí včetně velmi snadného porovnání cenových rozdílů. Vyšší konkurence vede k nižším cenám

---

¹⁵ V letech 1979 až 1987 byla paritní mřížka směnných kurzů přestavěna dvanáctkrát [1].

¹⁶ Studie vznikla od vedením M. Emersona [39].

produkce. Euro zároveň přineslo v mnoha zemích výrazně nižší míru inflace¹⁷, což je přínosem pro všechny tržní subjekty. S nižší mírou inflace jsou spojeny nižší úrokové sazby, a proto domácnosti mohou laciněji půjčovat spotřebitelské úvěry, hypotéky¹⁸ apod. Velmi výrazně jsou efekty společné měny vidět v oblasti cestování, neboť díky společné měně člověk cestující přes státy Unie neplatí žádné poplatky za směnu deviz¹⁹.

Firmám euro přináší užitek ve formě vyššího hospodářského růstu, vyšších investic, podpory dlouhodobého plánování, podpory přeshraničního obchodu. Vyšší hospodářský růst a vyšší míra firemních investic se odvíjejí od nízkých úrokových sazeb (díky nízké míře inflace). Druhým podpurným faktorem vyššího růstu a investic je odstranění nákladů spojených se směnou peněz²⁰. Dlouhodobé plánování je značně usnadněno díky předvídatelnému pohybu úrokových sazeb, které jsou díky euru dlouhodobě stabilní. Přeshraniční obchod je výrazně zjednodušen odstraněním hrozby kolísání měnových kurzů, proti kterému se firmy musely v minulosti zajišťovat.

Členské státy eurozóny díky euru snáze posilují sociální soudržnost, zvyšují odolnost svých ekonomik vůči vnějším otřesům a šetří a udržují zdravé veřejné finance. K silnější sociální soudržnosti přispívá nízká míra inflace, která tak snáze chrání sociálně slabší skupiny obyvatel. Ke zvýšení odolnosti ekonomik vůči vnějším otřesům dochází díky značné hospodářské síle eurozóny²¹. Oblast veřejných financí je eurem posílena, a to zejména z důvodu nízké míry inflace a nízkých úrokových sazeb. Nízká dluhová služba²² umožňuje jednotlivým vládám šetřit veřejné finance. Stabilita veřejných financí se opírá o dodržování Paktu stability a růstu. Selhání některých zemí eurozóny právě oblasti dodržování Paktu stability a růstu bude předmětem 3. kapitoly této diplomové práce.

Ze zavedení společné měny profituje zároveň celé evropské hospodářství díky vyšší formě ekonomické integrace, díky silnější společné pozici evropské ekonomiky v konkurenci ostatních globálních velmocí a díky podpoře mezinárodního obchodu. Vyšší forma ekonomické integrace zlepšuje alokaci investičního kapitálu, protože rozsáhlejší trh eurozóny umožňuje lépe rozložit investorská rizika. Tím, jak se euro stalo druhou nejvýznamnější světovou měnou, roste logicky pozice eurozóny ve světové ekonomice. Tento

---

¹⁷ Některé státy před zavedením eura vykazovaly inflaci okolo 20 procent [3].

¹⁸ Úroky hypoték klesly z 8-14 % na začátku osmdesátých let 20. století na cca 5 % .

¹⁹ Ve studii „Jeden trh, jedny peníze“ je uveden příklad člověka cestujícího napříč zeměmi EU. Při návratu do počátečního místa činí ztráta peněz daná směnou přes 47 procent původní sumy [3].

²⁰ Před zavedením eura se odhadované náklady spojené se směnou peněz pohybovaly ve výši 20 až 25 miliard eur za rok.

²¹ GDP eurozóny je ve výši přes 12 bilionů euro, což znamená druhé místo za USA [19].

²² Dluhovou službu představují finanční prostředky určené na splátky jistin a úroků z úvěrů státních dluhů [5].

faktor zároveň podporuje mezinárodní obchod, neboť řada plateb probíhá v eurech, a tak je odstraněno riziko kurzových výkyvů.

Je pochopitelné, že společná měna nepřináší pouze benefity. S její existencí je spojena celá **řada nákladů a rizik**, z nichž některé jsou jednorázové a jiné trvalé.

Mezi **jednorázové náklady** patří náklady spojené se zavedením eura. Spadají sem například náklady státu na politiku nepoškození občana spočívající v zaokrouhlování plateb při přepočtu národní měny na eura. Platby od občanů směrem ke státu jsou zaokrouhlovány směrem dolů (ve prospěch občana), naopak platby státu směrem k občanovi jsou zaokrouhlovány nahoru (ve prospěch občana). Jiným typem jednorázových nákladů jsou náklady na propagaci společné měny, náklady na přecenění výrobků a služeb, náklady spojené s duálním zobrazováním cen a oběhem obou měn, náklady na tisk nových katalogů atd.

K trvalým nákladům účasti v měnové unii patří ztráta autonomní monetární a vnější měnové politiky, částečná ztráta autonomní fiskální politiky a náklady spojené s případným kolapsem měnové unie [13]. Zánik národních měn znamená, že část příslušných pravomocí národních centrálních bank v oblasti monetární politiky přebírá Evropská centrální banka, která svoji monetární politiku řídí s ohledem na zájmy celé eurozóny. Ztráta vnější měnové politiky připravuje národní centrální banky o možnost posilování či oslabování národní měny s ohledem na potřeby exportérů a importérů. Příznivci společné měny ale dodávají, že současná globalizovaná ekonomika, kde jsou plně liberalizovány toky kapitálu, stejně neumožňuje národním centrálním bankám určovat měnové kurzy, takže o autonomní vnější měnové politice nelze hovořit.

Omezení autonomie fiskální politiky vyplývá ze závazku národních ekonomik plnit stabilizační konvergenční kritéria (deficity veřejných rozpočtů, kumulovaný státní dluh apod.).

V České republice někteří odpůrci eura²³ často argumentují teorií optimálních měnových oblastí²⁴, která se snaží teoreticky zdůvodnit, kdy má smysl vzdát se vlastní národní měny a začít používat měnu společnou. Odpůrci eura tvrdí, že eurozóna není optimální měnovou oblastí, a proto z pohledu existence společné měny převažují náklady a rizika nad přínosy. Výše zmíněná studie Evropské komise Jedna měna jeden trh kriticky reflektuje námitky

---

²³ Nejznámějším odpůrcem společné měny v České republice je bývalý prezident Václav Klaus. Mezi institucionální odpůrce společné měny se řadí také Česká národní banka.

²⁴ Teoretický koncept optimální měnové oblasti byl vyvinut kanadským ekonomem R. Mundellem v roce 1962 [4].

odpůrců společné měny s tím, že teorie optimálních měnových oblastí nepřístupuje k společné měně systematicky, nebere v úvahu současné trendy v členských ekonomikách a nekriticky posuzuje alternativní kurzové systémy [3].

2 Právní rámec Evropské unie

Tato kapitola bude pojednávat o právním zakotvení vzniku evropských integračních uskupení, která byla stručně popsána v první části diplomové práce. V úvodu kapitoly budou vymezeny prameny práva Evropské unie. Dále se budeme zabývat prvním impulsem evropské integrace, kterým byla Schumanova deklarace. Následující podkapitoly právně ukotví vznik tří evropských společenství. Tato společenství byla v roce 1965 zastřešena tzv. Slučovací smlouvou, o které bude pojednávat další podkapitola. Následovat bude smlouva upravující vznik jednotného trhu, tj. Jednotný evropský akt. Předposlední část této kapitoly bude o počátcích hospodářské a měnové unie, která souvisí s Wernerovou a Delorsovou zprávou a s Maastrichtskou smlouvou. Závěr kapitoly krátce pojedná o Lisabonské smlouvě.

Vliv na Evropský integrační proces měly však i další smlouvy [11]. Smlouvy pozměňující některá finanční a rozpočtová opatření, smlouva o Grónsku, která upravuje postavení společenství ve vztahu ke Grónsku. Nesmíme také opomenout smlouvu Amsterodamskou a smlouvu z Nice, které byly přijaty v období mezi Maastrichtskou a Lisabonskou smlouvou. Amsterodamská smlouva posiluje spolupráci členských států. Zasahuje do struktury smluv za cílem jejich zjednodušení. Rozšiřuje oblast spolurozhodování a hlasování kvalifikovanou většinou. Posiluje pravomoci Evropské unie. Vykazuje snahu přiblížit unii blíže k občanům. Smlouva z Nice je doplňující smlouva. Jejím obsahem nejsou primárně ekonomická témata, ale dořešuje institucionální problémy spojené s rozšířením. Nachází řešení problémů, které nebyly vyřešeny Amsterodamskou smlouvou.

Vliv měly také tyto přistupující smlouvy²⁵:

- Smlouva o přistoupení Dánska, Irska, Spojeného království – 1973 (6->9)
- Smlouva o přistoupení Řecka – 1981 (9->10)
- Smlouva o přistoupení Portugalska a Španělska – 1986 (10->12)
- Smlouva o přistoupení Rakouska, Finska a Švédska – 1995 (12->15)
- Smlouva o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyprské republiky, Litevské republiky, Lotyšské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky – 2004 (15->25)
- Smlouva o přistoupení Bulharska a Rumunska – 2007 (25->27)

---

²⁵ Datum značí vstup smlouvy v platnost a údaje v závorce značí změnu v počtu členských států.

2.1 Prameny práva Evropské unie

Evropská komise uvádí, že evropské právo vychází ze tří zdrojů, které rozděluje na právo primární, sekundární a subsidiární.

Obsah primárního práva pochází zejména ze zakládajících smluv s tím, že hlavní obsah nacházíme ve Smlouvě o EU a ve Smlouvě o fungování EU, které zakotvují právní rámec realizace evropské politiky. Obsahem primárního práva jsou také pozměňující akty EU, protokoly připojené k zakládajícím smlouvám a pozměňujícím smlouvám a smlouvy o přistoupení členských států k Evropské unii.

Obsahem sekundárního práva jsou jednostranné akty, které mohou být dále rozděleny na ty, které jsou uvedeny v čl. 288 Smlouvy o fungování EU, tedy na nařízení, směrnice, rozhodnutí, stanoviska a doporučení, a druhým typem jsou akty, které nejsou uvedeny v čl. 288 Smlouvy o fungování EU, tedy tzv. „atypické“ akty, jakými jsou sdělení, doporučení, bílé a zelené knihy. V sekundárním právu kromě jednostranných aktů také nacházíme akty smluvní. Patří k nim mezinárodní dohody, které podepsala EU a některá třetí země nebo vnější organizace, dále dohody mezi členskými státy a nakonec interinstitucionální dohody mezi institucemi Evropské unie.

Poslední kategorií je právo subsidiární, jež je tvořeno judikaturou soudního dvora, mezinárodním právem a obecnými zásadami práva. Používá se na překlenutí oblastí, které neupravuje ani primární, ani sekundární právo [46].

2.2 Schumanova deklarace

Jak již bylo v první kapitole řečeno, snaha o neopakování válečných konfliktů vedla vítězné mocnosti k jiné strategii poválečného uspořádání Evropy, než tomu bylo v případě 1. světové války. Tehdy vítězné Státy Dohody²⁶ prostřednictvím Versailleské smlouvy uvalily na poražené Centrální mocnosti²⁷ výrazné sankce spočívající v placení válečných reparací, ve ztrátě svých území, ve ztrátě kolonií, v demilitarizaci armády apod. Následný poválečný vývoj v takto uspořádané Evropě ukázal, že logický kolaps německé ekonomiky ve spojení s krizí třicátých let vedl v Německu k nástupu nacismu a k rozpoutání další světové války.

---

²⁶ K nejvýznamnějším Státům Dohody patřily Spojené království, Francie a Rusko [8].

²⁷ Centrální mocnosti (Trojspolek) mimo jiné tvořily Německo, Rakousko a Itálie [8].

Poučení z chybně koncipované Versailleské smlouvy vedlo vítězné mocnosti ke snaze o začlenění poražených států do společných evropských struktur. Ještě v průběhu 2. světové války proběhla mezi budoucími vítězi řada debat, které symbolizuje již uvedený slavný výrok Jeana Monneta z roku 1943.

Jean Monnet ve snaze nalézt cestu k sjednocení Evropy začal pracovat se svým týmem na koncepci budoucí Evropské federace. Výsledkem bylo předložení návrhu na zavedení společné kontroly těžby uhlí a výroby oceli. Tento návrh, který dne 9. května 1950 představuje francouzský ministr zahraničí Robert Schuman, je znám pod názvem Schumanova deklaráce. Smysl společné výroby uhlí a oceli vychází z tehdejšího přesvědčení a zkušeností, že bez těžby uhlí a výroby oceli je vedení války nemyslitelné. Vzájemná kontrola by potencionální válce zabránila. Následující úryvky z Schumanovy deklaráce potvrzují výše uvedená východiska.

Odkaz na letité francouzsko německé nepřátelství je obsažen v úryvku: „*Sdružení evropských národů vyžaduje, aby se skoncovalo s letitým nepřátelstvím mezi Francií a Německem. Cokoli se podnikne v tomto směru, se musí týkat především těchto dvou zemí.*“ [47].

Společnou výrobu uhlí a oceli obsahuje následující část deklaráce: „*Za tím účelem navrhuje francouzská vláda podniknout okamžitě kroky v jedné poněkud omezené, ale rozhodující oblasti.*

Navrhuje podřídit celou francouzsko-německou výrobu uhlí a oceli společnému Vysokému úřadu, jako organizaci otevřené účasti jiných evropských zemí. Zavedení společné výroby uhlí a oceli bude mít za následek okamžité vytvoření společných základů pro ekonomický rozvoj, jakožto první etapu Evropské federace, a změni situaci v oblastech, kde se odedávna vyráběly zbraně pro války, jejichž obětmi byly nejčastěji tyto oblasti samy.“ [47]. Tato část deklaráce zároveň otevírá možnost zúčastnit se na společné výrobě a kontrole i ostatním zemím.

Odkaz na nemožnost války v případě vzájemné kontroly je obsažen v další části deklaráce: „*Solidarita ve výrobě, k níž se takto dospěje, bude mít za důsledek, že jakákoli válka mezi Francií a Německem bude nejenom nemyslitelná, nýbrž i prakticky nemožná.*“ [47].

Vizi budoucí federální Evropy pojímá následující text: „*Tím, že bude zavedena společná základní výroba, a bude vytvořen nový Vysoký úřad, jehož rozhodnutí bude závazné pro Francii, Německo a pro další země, jež se k nim připojí, vzejde z tohoto návrhu první konkrétní základ Evropské federace, jež je nezbytná pro udržení míru.*“ [47].

Znaky budoucí ekonomické integrace můžeme nalézt v následující pasáži: „*Dodávky uhlí a oceli mezi členskými zeměmi budou okamžitě zbaveny veškerých cel a nebudou zatíženy diferenčními dopravními tarify. Postupně se vytvoří podmínky, které spontánně zajistí co nejracionalnější rozdělování výroby na co nejvyšší úrovni produktivity.*“ [47].

Z předložených ukázek jsou patrné, že Schumanova deklarace přinesla základní stavební kameny budoucí evropské integrace. Jean Monnet a Robert Schuman jsou tedy po právu považováni za „otce evropské integrace“.

2.3 Evropské společenství uhlí a oceli

Schumanova deklarace otevřela možnost účasti v navrhovaném společenství i ostatním evropským státům. Protože válečný konflikt zasáhl celou Evropu, bylo zřetelné, že účast na společenství zajišťující mír budou mít i ostatní země. Zároveň snaha o hospodářskou obnovu byla dalším motivem účasti na společném projektu. Zájmem Německa bylo odčinění válečných zločinů, poválečná rehabilitace a obnova zničeného hospodářství. Francie měla zájem na poválečné pacifikaci Německa prostřednictvím integrace. Itálie měla podobné motivy jako Německo. Země Beneluxu²⁸ byly vždy zasaženy válkami mezi Německem a Francií, zároveň chtěly profitovat na možnosti dostat se k surovinám, které neměly k dispozici [32]. Ostatní státy se buď společného projektu nechtěly zúčastnit (Velká Británie), nebo se vydaly vlastní integrační cestou (např. Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko), popřípadě v nich existovaly diktátorské režimy (např. Portugalsko, Řecko a Španělsko). Samostatnou kapitolu tvořily státy střední a východní Evropy, které patřily pod sféru vlivu Sovětského svazu.

Šestice států, které projevíly odhodlání zahájit integrační proces, podepisuje 18. dubna 1951 Pařížskou smlouvu, kterou je založeno Evropské společenství uhlí a oceli.

V preambuli této smlouvy je opětovný odkaz na hlavní cíl integrace, tj. udržení míru: „*Prezident Spolkové republiky Německo, Jeho královská Výsost korunní princ belgický, prezident Francouzské republiky, prezident Italské republiky, Její královská Výsost velkovévodkyně Lucemburska, Její Veličenstvo královna Nizozemska,*

majíce na mysli, že světový mír může být zachován jen tvůrčím úsilím úměrným nebezpečí, jež jej ohrožuje, přesvědčení, že příspěvek, jež organizovaná a živoucí Evropa může civilizaci přinést, je nezbytný pro udržení mírových vztahů, jsouce si vědomi, že Evropu lze vybudovat

---

²⁸ Benelux je integrační uskupení spočívající ve vytvoření celní unie mezi Belgií, Nizozemím a Lucemburskem. Tato unie vznikla roce 1948 [11].

*jen konkrétními akcemi, vytvářejícími především opravdovou solidaritu, a položením společných základů hospodářského rozvoje, dychtívi pomoci zvýšit životní úroveň a posílit mír rozšiřováním své základní výroby, odhodláni nahradit staleté soupeření sjednocením svých základních zájmů, vybudovat zřízením hospodářského společenství základy širšího a hlubšího společenství mezi národy, jež dlouho dělily krvavé konflikty, a položit základy institucí způsobilých řídit jejich osud, napříště společný, rozhodli se vytvořit **Evropské společenství uhlí a oceli** ...“ [33].*

Uvedená smlouva v hlavě první obsahuje články týkající se úkolů společenství: „**Úkolem Evropského společenství uhlí a oceli je přispívat v souladu s celkovým hospodářstvím členských států a na základě společného trhu za podmínek blíže stanovených v článku 4 k hospodářskému rozvoji a ke zvyšování životní úrovně v členských státech. Společenství postupně vytvoří předpoklady, které zajistí nejracionalnější dělbu výroby na co nejvyšší úrovni produktivity, při udržení nepřetržité zaměstnanosti a aniž by v hospodářství členských států byly vyvolány základní a dlouhodobé poruchy.**“ [33].

Hlava druhá ustanovuje Orgány společenství, hlava třetí deklaruje Ustanovení hospodářská a sociální a závěrečná hlava čtvrtá obsahuje Obecná ustanovení.

Z ukázek textu zakládací smlouvy vyplývá, že Evropské společenství uhlí a oceli je již plně fungujícím integračním uskupením, které prokázalo vůli evropských národů vydat se společnou cestou. Evropské společenství uhlí a oceli bylo podepsáno na padesát let a skončilo v roce 2002²⁹.

2.4 Evropské hospodářské společenství

V souvislosti s druhou a třetí příčinou evropských integračních procesů, tedy s reakcí na postupující internacionalizaci ekonomik a postupující světovou konkurenci, vzniká Evropské hospodářské společenství. Jeho cílem je vytvoření společného trhu, kde bude rozvíjena vzájemná hospodářská spolupráce.

Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství (EHS) je jednou z tzv. Římských smluv podepsaných v březnu roku 1957. Po následné ratifikaci ve všech členských státech smlouva vstupuje v platnost 1. ledna 1958. Signatáři této smlouvy jsou stejně tak jako v případě Evropského společenství uhlí a oceli Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko,

---

²⁹ Viz článek 97: „Platnost této smlouvy končí 23. července 2002 [33].“

Německo a Nizozemí. Německo a Itálie měly zájem o hospodářsko politickou rehabilitaci, francouzskou prioritou bylo spoluzapojení Německa do ekonomických politických struktur, země Beneluxu byly zvyklé na vzájemnou spolupráci.

Z preambule této smlouvy dojdeme k závěru, že Evropské hospodářské společenství mělo být pouze jakýmsi předstupněm budoucí evropské integrace viz „...*rozhodnutí položit základy stále užšího svazku evropských národů*...“ [32]. V budoucnu je možné očekávat další kroky, které povedou k širšímu sjednocení Evropy, budování společné politiky. Transformace hospodářských podmínek obchodu a výroby za účelem vytvoření společného trhu je patrna z dalších částí preambule „...*uznávající, že odstranění stávajících překážek vyžaduje dohodnutý postup, aby byl zabezpečen trvalý rozvoj, vyvážený obchod a korektní hospodářská soutěž*...“ a dále „...*přejíce si přispět společnou obchodní politikou postupnému odstraňování omezení v mezinárodním obchodě*...“ [32].

I v preambuli smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (stejně tak jako v preambuli Evropského společenství uhlí a oceli) je opět odkaz na nejdůležitější cíl evropské integrace udržení míru „...*rozhodnutí zachovat a upevnit tímto spojením svých zdrojů mír a svobodu*...“ [32].

První část smlouvy obsahuje Zásady, které jsou základem pro vznik Evropského hospodářského společenství, společného trhu, celní unie a společných politik (články 1 až 8). Část druhá, která obsahuje Základy společenství, se zabývá volným pohybem zboží, zemědělstvím, volným pohybem osob, služeb a kapitálu, dopravou (články 9 až 84). Část třetí popisuje Společná pravidla, Hospodářskou politiku, Sociální politiku a Evropskou investiční banku (články 85 až 130). Čtvrtá část smlouvy obsahuje pojednání o Přidružení zámořských zemí a území (články 131 až 136), v části páté jsou konstituovány Orgány společenství (články 137 až 209), poslední šestá část obsahuje ustanovení obecná a závěrečná [32].

Evropské hospodářské společenství bylo Maastrichtskou smlouvou v roce 1993 přeměněno na Evropské společenství viz podkapitola 2.9, které ukotvilo vznik hospodářské a měnové unie.

2.5 Evropské společenství pro atomovou energii

Posledním v pořadí ze tří zakládajících společenství je Evropské společenství pro atomovou energii zkráceně Euratom, jehož zakládací smlouva byla stejně jako Evropské hospodářské

společenství podepsána v březnu roku 1957 v rámci tzv. Římských smluv. Signatářské státy, datum platnosti smlouvy i způsob ratifikace jsou stejné jako v případě smlouvy o EHS.

Toto společenství sledovalo dva cíle. Tím prvním bylo využití jádra v oblasti energetické soběstačnosti. Omezené zásoby uhlí, znečišťování životního prostředí, hrozba důlních neštěstí, ale především nestále produkce a rostoucí ceny ropy to vše hrálo do karet rozvíjející se jaderné energetice. Druhým neméně závažným cílem byla snaha o společné sdílení výsledků výzkumu a vývoje včetně zabezpečení kontroly nad mírovým využitím jaderné energie [11].

Stejně tak jako v preambulích zakládacích smluv Evropského společenství uhlí a oceli a Evropského hospodářského společenství i v preambuli Evropského společenství pro atomovou energii je obsažena věta o zabezpečení míru: „...*vědomi si, že jaderná energie představuje zdroj nezbytný k rozvoji a obnově výroby a k mírovému pokroku...*“ a dále „...*spolupracovat s mezinárodními organizacemi, které se zabývají mírovým rozvojem atomové energie...*“ [53].

Odkaz na využití jaderné energie v oblasti energetiky je v preambuli formulován následujícím způsobem: „...*rozhodnutí vytvořit podmínky pro rozvoj mocného jaderného průmyslu, který poskytne rozsáhlé zdroje energie a povede k modernizaci technologických procesů a přispěje svými mnoha dalšími aplikacemi k blahobytu jejich národů...*“ [53].

V hlavě první jsou uvedeny Úkoly společenství (články 1 až 3), hlava druhá popisuje Podporu rozvoje v oblasti jaderné energie (článek 4 až 106), v hlavě třetí jsou ustanoveny Orgány společenství (článek 107 až 170), hlava čtvrtá obsahuje Finanční ustanovení (článek 171 až 183), hlava pátá Všeobecná ustanovení (článek 184 až 208), hlava šestá Závěrečná ustanovení (článek 224 a 225)³⁰ [53].

2.6 Smlouva o vytvoření jednotné Rady a jednotné Komise Evropských společenství

Smlouva o vytvoření jednotné Rady a jednotné Komise Evropských společenství je známá pod pracovním názvem Slučovací smlouva. Podepsána byla v Bruselu v roce 1965. Na základě podmínek ukotvených v článku 38 vstoupila v platnost 1. července 1967. Smlouva obsahuje podstatné změny v organizační struktuře jednotlivých společenství, dochází

---

³⁰ Články 209 až 223 byly zrušeny [53].

k zjednodušení a racionalizaci této struktury. Do účinnosti Slučovací smlouvy jednotlivá evropská společenství (ESUO, EHS, Euratom) měla vlastní výkonné a legislativní orgány, tj. komise a rady. V rámci zvýšení efektivnosti se jednotlivé členské státy rozhodly existující tři komise a tři rady sloučit. I nadále však jednotlivá společenství z hlediska svých zakládacích smluv zůstávala oddělena.

Článek první zřizuje Radu Evropských společenství, kterou je nahrazena Zvláštní rada ministrů Evropského společenství uhlí a oceli, Radu Evropského hospodářského společenství a Radu Evropského společenství pro atomovou energii. V článku devátém je zřízena Komise Evropských společenství, jež nahrazuje Vysoký úřad Evropského společenství uhlí a oceli, Komisi Evropského hospodářského společenství a Komisi Evropského společenství pro atomovou energii. Současně s přijetím této Slučovací smlouvy se pro jednotlivá společenství vžilo hojně užívané neformální označení „Evropská společenství“ [31].

2.7 Jednotný evropský akt

Jednotný evropský akt je zásadní smlouvou, kterou se evropský integrační proces posunul z druhé integrační formy (celní unie) na třetí, kterou je společný trh. Připomeňme si, že společný trh je charakterizován volným pohybem zboží, služeb, kapitálu a pracovní síly. Jednotný evropský akt byl podepsán 17. a 28. února 1986, v platnost vstoupil 1. července 1987.

V preambuli Jednotného evropského aktu je použit termín Evropská unie „...vedeni vůlí pokračovat v díle počatém na základě smluv zakládajících Evropská společenství a **přetvořit celek vztahů mezi svými státy na Evropskou unii...**“ a dále „...**rozhodnutí uskutečnit tuto Evropskou unii...**“ [22].

Preambule obsahuje odkaz na hospodářskou integraci v následujícím znění: „...**hlavy států a vlád na své konferenci v Paříži ve dnech 19. - 21. října 1972 schválily jako cíl postupné uskutečňování hospodářské a měnové unie...**“ [22]

Jednotný evropský akt přináší s sebou množství změn. Vzájemná spolupráce se rozšiřuje do oblastí hospodářské a měnové politiky, výzkumu a technologického rozvoje, ochrany životního prostředí, hospodářské a sociální soudržnosti a evropské spolupráce v zahraniční politice. Jedná se o první výraznou revizi Římských smluv. Dochází k posílení pozice Evropského parlamentu, celkově rozšiřuje pravomoci společenství a posiluje postavení

orgánů. Za primární cíl Jednotného evropského aktu můžeme pokládat odstranění institucionálních a ekonomických bariér mezi členskými státy Evropských společenství a vytvoření společného evropského trhu [11]. Odkaz na společný trh obsahuje článek 13: „*Smlouva o EHS bude doplněna následujícími ustanoveními: „Článek 8 A. **Společenství přijímá opatření s cílem postupně vytvářet vnitřní trh během období končícího 31. prosince 1992, v souladu s ustanoveními tohoto článku a článků 8 D, 8 C, 28, 57(2), 59, 70(1), 83, 99, 100 A a 100 B a bez újmy ostatním ustanovením této smlouvy. Vnitřní trh zahrne oblast bez vnitřních hranic, v níž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu v souladu s ustanoveními této smlouvy.***“ [22]. Lze konstatovat, že tohoto cíle bylo obecně k roku 1992 dosaženo a společný trh s mnoha obtížemi³¹ byl ustanoven.

2.8 Wernerův plán a Delorsova zpráva

V podkapitole 1.4 byly uvedeny okolnosti spojené se vznikem společné evropské měny euro. Jedna z prvních zmínek o možné společné měně je spojena se jménem německého proevropského politika Gustava Stresemanna, který v roce 1929 ve Společnosti národů pokládá řečnickou otázku: „*Kde jsou evropská měna a evropská známka, kterých je nám třeba?*“ [42]. Následná hospodářská krize podobné úvahy rázně ukončila.

Jako reálný se ukázal až plán Evropské rady z roku 1969 týkající se záměru vytvořit měnovou unii, kterým byl pověřen lucemburský předseda vlády a ministr financí Pierre Werner. V říjnu 1970 byla Evropské radě předložena „Zpráva Radě a Komisi o etapovité realizaci Hospodářské a měnové unie v zemích Společenství“³². Následně roku 1971 byla Wernerova zpráva Radou Ecofin³³ zpracována do konkrétních právních aktů, na jejichž základě byly zahájeny práce na evropské hospodářské a měnové unii. Wernerův plán předložil návrh, jak dosáhnout hospodářské a měnové unie pomocí naplnění tří po sobě jdoucích etap. Tyto etapy měly být naplněny do roku 1980 funkční měnovou unií.

První etapa byla naplánována zhruba na dobu tří let. V této lhůtě bylo třeba koordinovat měnové a fiskální politiky jednotlivých států v souladu s hospodářskou politikou Společenství. Ve druhé etapě mělo mimo jiné dojít k přijetí politiky Společenství ve vztahu

---

³¹ V oblasti volného pohybu služeb má současná Evropská unie mnoho rezerv. Tato oblast společného trhu není plně funkční ani mezi původními členskými státy.

³² A Report to the Council and the Commission on the Realisation by Stages of Economic and Monetary Union in the Community.

³³ Ecofin je zkratka Rady pro hospodářské a finanční záležitosti, která se skládá z ministrů pro hospodářské záležitosti a ministrů financí.

k integraci peněžních trhů a progresivní eliminaci kolísání směnných kurzů měn Společenství. Tak rozsáhlá centralizace rozpočtových i hospodářských politik a přesun národních kompetencí na komunitární úroveň se nakonec setkala s nepříliš dobrým ohlasem ze strany států a ministrů Rady Ecofin. Z tohoto ambiciózního projektu bylo nakonec zrealizováno jen velmi málo (např. byl vytvořen Evropský fond pro měnovou spolupráci, European Monetary Cooperation Fund). Wernerův plán definitivně končí s pádem brettonwoodského systému viz podkapitola 1.4.1 [3].

Přibližně dvacet let po neúspěšném pokusu o uvedení návrhů z Wernerovy zprávy vešla myšlenka společné hospodářské a měnové unie opět v život. V červnu roku 1988 byl Evropskou radou v Hannoveru udělen mandát pracovní skupině, jež si kladla za cíl opět nalézt cestu k hospodářské a měnové unii. Tato skupina tzv. Výbor pro studium hospodářské a měnové unie v Evropském společenství v čele s prezidentem Evropské komise Jacquesem Delorse, přednesl již po deseti měsících své závěry před Radou Ecofin v podobě „*Zprávy o hospodářské a měnové unii v Evropském společenství*“³⁴, známé též jako Delorsova zpráva. Delorsova zpráva přináší plán na vytvoření hospodářské a měnové unie, obsahuje nezbytné institucionální zajištění a přináší konkrétní návrhy jak dosáhnout požadovaného cíle v období deseti let.

Stejně jako Wernerův plán je i Delorsova zpráva rozdělena na tři etapy. V první etapě mělo dojít mezi členskými státy ke vzájemnému odbourání měnových a devizových bariér. Druhá etapa nastartuje vytvořením Evropského měnového institutu a v jejím průběhu mělo dojít k vyhodnocení určujících podmínek pro vstup do třetí závěrečné fáze, kterou byla měnová unie, zavedení společné měny. Ve třetí fázi měla fungovat jednotná měnová politika, společná měna institucionálně zajištěná společnou centrální bankou.

Na rozdíl od Wernerova plánu byla Delorsova zpráva úspěšná, neboť řada jejích návrhů a doporučení našla svoji odezvu v připravované Maastrichtské smlouvě. Z tohoto pohledu představuje Delorsova zpráva jakýsi „cestovní jízdní řád“, který následně začal určovat další směr evropské integrace [3].

2.9 Smlouva o Evropské unii

1. červenec 1990, toto datum se zapíše do historie Evropské hospodářské a měnové unie jako

---

³⁴ Report on Economic and Monetary Union in the European Community.

první den počátku její realizace. Právě na toto datum stanovila Evropská rada v Madridu v červnu 1989 zahájení úplné liberalizace kapitálových obchodů – tedy start první etapy hospodářské a měnové unie. Při procesu vzniku HMU bylo rozhodnuto postupovat dle Delorsovy zprávy, tedy držet se návrhu rozděleného do tří etap. Proces zrodu tedy fakticky začal ještě dříve, než byla přijata Maastrichtská smlouva, která má klíčové postavení v právním ukotvení HMU a je jakýmsi vyvrcholením realizace první etapy. V prosinci roku 1989 svolala Evropská rada ve Štrasburku mezivládní konferenci, a to za účelem vytvoření právního zázemí HMU. Celá tato činnost nakonec vyústila v prosinci 1991 na Evropské radě v Maastrichtu ve schválení Smlouvy o Evropské unii [45].

Smlouva o Evropské unii svým rozsahem tématicky překračuje specifickou oblast hospodářské a měnové unie v EU, diplomová práce se tedy nebude komplexně věnovat veškerým ustanovením, nýbrž účelně budou vybírána pouze taková právní zakotvení, která jsou k uchopení a následnému zpracování problematiky hospodářské a měnové unie nezbytná [45].

Všeobecně známá pod označením „Maastrichtská smlouva“ byla Smlouva o Evropské unii (SEU) podepsána zplnomocněnými zástupci signatářských států dne 7. února 1992 a v platnost vstoupila 1. listopadu 1993. Přijatá ustanovení Maastrichtské smlouvy, jsou dle mého uvážení přirozenou reakcí na vývoj událostí v Evropě v horizontu několika let předcházejících podpisu SEU, kdy se snaha o rozšíření oblasti vlivu působení komunitárního práva jeví jako racionální postup, jehož výsledkem je nová etapa vytvářející stále užší svazek mezi národy v rámci evropské integrace tvářící se jako přirozené vyústění dosavadního vývoje na půdě ES.

Tento krok vpřed si stanovil za jeden z cílů posílit pozici Společenství v mezinárodním měřítku, což již v úvodu Smlouvy vyplývá zejména z následujících ustanovení preambule: „**...rozhodnutí dosáhnout posílení a konvergence svých hospodářství a zavést hospodářskou a měnovou unii, jež v souladu s ustanoveními této smlouvy zahrnuje jednotnou a stabilní měnu...**“, „**...přejíce si dále posílit demokratickou povahu a efektivní fungování orgánů a umožnit jim tak v jednotném institucionálním rámci lépe plnit úkoly, jež jim jsou svěřeny...**“, „**...odhodláni podporovat hospodářský a sociální rozvoj svých národů v rámci dotvoření vnitřního trhu a posilování soudržnosti a ochrany životního prostředí a provádět politiku, která bude zajišťovat, že rozvoj hospodářské integrace bude provázen rozvojem ostatních oblastí...**“, „**...se zřetelem k dalším krokům, jež je třeba učinit v zájmu dosažení pokroku v evropské integraci, se rozhodli založit Evropskou unii...**“.

Po textu úvodní preambule následují samotná smluvní ustanovení rozdělená mezi sedm hlav.

V Hlavě I nesoucí název Společná ustanovení prostřednictvím článku A zakládají mezi sebou Vysoké smluvní strany Evropskou unii. Tímto krokem vzniká nová politicko-hospodářská struktura založená na třech pilířích³⁵.

Výňatek z následujícího článku B nám předkládá deklaratorní výčet hlavních cílů, jichž si Evropská unie staví za úkol dosáhnout: „...*podporovat vyvážený a trvale udržitelný hospodářský a sociální pokrok, zejména vytvořením prostoru bez vnitřních hranic, posilováním hospodářské a sociální soudržnosti a zavedením hospodářské a měnové unie, jež v souladu s ustanoveními této smlouvy v konečném důsledku zahrne i jednotnou měnu...*“ [29].

Svých cílů Evropská unie dosáhne za podmínek a v časovém horizontu stanoveném touto smlouvou a výlučně při dodržování zásady subsidiarity³⁶ zakotvené v čl. 3b Smlouvy o ES a také za současného zachování a rozvíjení *acquis communautaire*³⁷ obsaženého v čl. C Smlouvy o Evropské unii.

EHS se v Hlavě II Smlouvy o EU dočkala výrazného doplnění a změn za účelem naplnění cílů stanovených EU. Že to budou změny výrazného rázu pochopíme hned v úvodu, kdy je celá smlouva o EHS přejmenována a pojem „Evropské hospodářské společenství“ nahrazuje v celé smlouvě pojmem „Evropské společenství“. Vytvoření společného trhu a hospodářské a měnové unie je přímo jedním z poslání „nového“ Evropského společenství.

2.9.1 Maastrichtská konvergenční kritéria

Kterýkoliv stát, jehož snahou je vstoupit do Evropské měnové a hospodářské unie musí splňovat určité požadavky. Tyto požadavky běžně označované jako konvergenční kritéria jsou

---

³⁵ První pilíř tvořen ES, ESUO, Euratom se týká oblastní národní suverenity členských států společně uplatňované prostřednictvím institucí Společenství. Druhý pilíř obsahuje společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Náplní třetího pilíře EU je spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí. Cihelková, Jakš uvádí, že již samotné užívání termínů „první, druhý a třetí pilíř“ názorně vyjadřuje křehkost integrační stavby EU, která zatím nedisponuje vlastní právní subjektivitou. Nachází však ihned i možné řešení, které spatřuje v případném přijetí připravované reformy institucí EU a doporučení Ústavní smlouvy Evropským konventem z července 2003 [2].

³⁶ Výňatek z čl. 3b Smlouvy ES: „V oblastech, které nespádají do jeho výlučné pravomoci, vyvíjí v souladu se zásadou subsidiarity Společenství činnost pouze tehdy a do té míry, pokud sledovaných cílů nemůže být dosaženo uspokojivě na úrovni členských států, a proto, z důvodu jejich rozsahu či účinků, jich může být lépe dosaženo na úrovni Společenství“.

³⁷ *Acquis Communautaire*- velmi často používaný termín v souvislosti s přijímáním nových členů. Jedná se o nepřekládaný francouzský výraz, jehož obsahem je souhrn veškeré právní úpravy v rámci Evropské integrace. Zjednodušeně se dá říci, že pod tento termín spadá veškerá evropská legislativa, veškeré právní úkony a akty z nichž plynou členským státům práva a povinnosti. Přijmutím Ac se vstupující země zavazuje dodržovat právo EU v celé jeho šíři.

zakotveny ve Smlouvě o Evropské unii a známé jsou také pod pojmem „Maastrichtská kritéria“. Hluběji můžeme rozdělit tyto kritéria na: kritérium stability cenové hladiny, kritérium dlouhodobých úrokových sazeb, kritérium stability měnového kurzu a kritérium udržitelnosti veřejných financí [51].

A. Kritérium stability cenové hladiny

Definice tohoto kritéria je zakotvena v čl. 109j odst. 1 první odrážce SES a vyplývá z něj: *„...dosažení vysokého stupně cenové stability patrného z míry inflace, která se blíží míře inflace nejvýše tří členských států, jež dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků...“* [29].

Vysvětlení obsahu tohoto kritéria se dočkáme v Protokolu o kritériích konvergence uvedených v článku 109j Smlouvy o založení Evropského společenství, kde se uvádí: *„...kritérium cenové stability, jak je uvedeno v čl. 109j odst. 1 první odrážce, znamená, že členský stát vykazuje dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace měřenou v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením, jež nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu míru inflace nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků. Inflace se měří pomocí indexu spotřebitelských cen na srovnatelném základě s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmu v jednotlivých členských státech ...“* [29].

B. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Toto kritérium je zakotveno v čl. 109j odst. 1 čtvrté odrážce SES: *„...stálost konvergence dosažené členským státem a jeho účasti v mechanismu směnných kurzů Evropského měnového systému, které se odráží v úrovních dlouhodobých úrokových sazeb ...“* [29].

V Protokolu o kritériích konvergence je specifikováno takto: *„Kritérium konvergence úrokových sazeb, jak je uvedeno v čl. 109j odst. 1 čtvrté odrážce této smlouvy, znamená, že v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu nepřekračovala o více než 2 procentní body úrokovou sazbu nejvýše tří členských států, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků. Úrokové sazby se zjišťují na základě dlouhodobých státních dluhopisů nebo srovnatelných cenných papírů, s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmu v jednotlivých členských státech...“* [29].

C. Kritérium stability měnového kurzu

V čl. 109j odst. 1 odrážce třetí SES je specifikováno takto: *„...dodržování normálního flukuačního rozpětí stanoveného mechanismem směnných kurzů Evropského měnového*

systemu po dobu alespoň dvou let, aniž by došlo k devalvaci vůči měně jiného členského státu...“ [29].

Protokol o kritériích konvergence dodává: „Kritérium účasti v mechanismu směnných kurzů Evropského měnového systému, jak je uvedeno v čl. 109J odst. 1 třetí odrážce této smlouvy, znamená, že členský stát alespoň po dobu posledních dvou let před šetřením dodržoval flukuační rozpětí stanovené mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému, aniž by byl směnný kurz vystaven silným lakům. Zejména pak nesměl členský stát v tomto období z vlastního podnětu devalvovat dvoustranný střední kurz své měny vůči měně kteréhokoli jiného členského státu...“³⁸ [29].

D. Kritérium udržitelnosti veřejných financí

Toto kritérium se nadále dělí na dvě části. Jedna se týká schodku veřejných financí a druhá spadá do oblasti veřejného dluhu. Článek 109j odst.1 odrážka druhá uvádí: „...dlouhodobě udržitelný stav veřejných financí patrný ze stavu veřejných rozpočtů nevykazujících nadměrný schodek ve smyslu čl. 104C odst. 6,...“ [29].

Protokol o kritériích konvergence toto doplňuje ustanovením čl. 2: „Kritérium stavu veřejných financí, jak je uvedeno v čl. 109j odst. 1 druhé odrážce, znamená, že v době šetření se na členský stát nevztahuje rozhodnutí Rady podle čl. 104c odst. 6 této smlouvy o existenci nadměrného schodku...“ [29].

Smlouva o založení ES odkazuje ve svém čl. 104c odst. 2 na Protokol o postupu při nadměrném schodku, který stanoví zmíněné referenční hodnoty ve svém čl. 1 takto: „...3% pro poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu v tržních cenách,“; a „...60% pro poměr veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu v tržních cenách...“ [29].

2.9.2 Etapy hospodářské a měnové unie

Jak již bylo uvedeno v předchozí části diplomové práce, proces vzniku hospodářské a měnové unie byl rozdělen do tří etap.

I. Etapa

Od 1. července 1990 – Úplná liberalizace kapitálových obchodů; Užší spolupráce mezi

---

³⁸ Povolené flukuační pásmo kolem tzv. Centrální parity je +/- 15% [49].

centrálními bankami; Volné používání ECU³⁹; Zlepšení hospodářské konvergence; [41].

Počátkem první etapy byla tedy zrušena veškerá omezení týkající se pohybu kapitálu mezi členskými státy. Svým rozhodnutím z 12. května 1990 stanovila Rada oblast úkolů, jejichž výkonem pověřila Výbor guvernérů⁴⁰. Změna smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství byla nezbytná k naplnění druhé a třetí etapy. Svolaná konference (viz kap. 2.9) vyústila v přijetí smlouvy o Evropské unii [41].

II. Etapa

Od 1. června 1994 – Založení evropského měnového institutu⁴¹ (EMI); Zákaz úvěrování veřejného sektoru centrálními bankami; Užší koordinace měnových politik; Posílení hospodářské konvergence; Dokončení procesu vedoucího k nezávislosti národních centrálních bank nejpozději k datu založení systému centrálních bank; Přípravné práce na třetí etapě; [41].

Založení Evropského měnového institutu bylo signálem počátku druhé etapy HMU. Účel zřízení EMI měl dva hlavní body:

- Posílení spolupráce mezi centrálními bankami
- koordinace měnových politik a provádění příprav nezbytných k ustavení Evropského systému centrálních bank (ESCB), k provádění jednotné měnové politiky a ke vzniku měny ve třetí etapě.

Zhruba v polovině devadesátých let dochází k určení názvu měny a vzhledu bankovek. Bylo potřeba doplnit a vymezit ta ustanovení smlouvy, jež se týkala HMU, zajistit rozpočtovou disciplínu členských států. Za tímto účelem byl v červnu 1997 přijat Pakt stability a Růstu. 2. května 1998 bylo konstatováno, že jedenáct členských států splňuje podmínky pro účast ve třetí etapě HMU a přijetí společné měny k 1. lednu 1999. 25. května 1998 došlo k jmenování prezidenta, viceprezidenta a členů výkonné rady ECB. S účinností k 1. červnu 1998 to tedy znamenalo ustavení ECB, další existence EMI tímto ztratila svůj smysl, a proto vstoupila do likvidace⁴² [41].

---

³⁹ Evropská měnová jednotka, předchůdce eura.

⁴⁰ Výbor guvernérů centrálních bank členských států evropského hospodářského společenství zaujímal v průběhu vývoje Evropské integrace stále silnější pozici v problematice politiky měnové spolupráce.

⁴¹ Primárním cílem EMI je posilovat měnovou spolupráci mezi státy EU.

⁴² Čl. 109I odst. 2 SES: „Jakmile se zřídí ECB, přebírá, podle potřeby, úkoly EMI. EMI bude po ustavení ECB zlikvidován; způsoby likvidace jsou stanoveny ve statutu EMI“.

III. Etapa

Od 1. ledna 1999 – Neodvolatelné stanovení směnných kurzů; Zavedení eura; Provádění jednotné měnové politiky Evropských systémem centrálních bank; Nabytí účinnosti mechanismu směnných kurzů⁴³ v rámci EU (ERM II); Nabytí účinnosti paktu stability a růstu; [41].

Třetí závěrečná etapa tedy začala 1. ledna 1999 přičemž k 31. prosinci 1998 byly stanoveny přepočítací koeficienty pro země, jež euro přijaly v první vlně. Pro těchto jedenáct zemí byly tyto koeficienty neodvolatelně zafixovány nařízením Rady č. 2866/98⁴⁴ [41].

2.10 Lisabonská smlouva

Přijetí lisabonské smlouvy, která vstoupila v platnost 1. prosince 2009, je v procesu evropské integrace dalším důležitým bodem. Lisabonská smlouva pozměňuje smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o Evropském společenství.

Pro účely této práce je důležité zmínit některá nová práva povinnosti, které Lisabonská smlouva přináší. Nicméně v oblasti hospodářské a měnové unie není tento akt tak významným. Za zmínku stojí přiznání právní subjektivity Evropské unii, čímž Evropská unie v mezinárodním měřítku dosáhla silnějšího postavení a většího uznání ve vztahu k třetím zemím. Dále je vůbec poprvé právně zakotveno právo možnosti členského státu vystoupit z Evropské unie, čímž se vyjasňuje oblast plná spekulací. Lisabonská smlouva upravuje oblast hlasovacího práva, např. v oblasti procedury při nadměrném schodku rozhodují o uplatňování této procedury v případě členské země eurozóny pouze státy eurozóny. Smlouva zasahuje svými změnami do pravidel pro oběh eura upravených Evropskou centrální bankou. Ve vztahu k rozšiřování eurozóny přináší smlouva novou povinnost, a to že v procesu zrušení výjimky členského státu musí být podpořen doporučením od ostatních států eurozóny ve stanovené lhůtě šesti měsíců [48].

---

⁴³ Cíl ERM II je udržení stability směnných kurzů mezi eurem a národními měnami.

⁴⁴ Nařízení Rady (ES) č. 2866/98 ze dne 31. prosince 1998 o přepočítacích koeficientech mezi eurem a měnami členských států přijímajících euro, ve znění nařízení Rady (ES) č. 1478/2000 ze dne 19. června 2000, nařízení Rady (ES) č. 1086/2006 ze dne 11. července 2006, nařízení Rady (ES) č. 1134/2007 ze dne 10. července 2007, nařízení Rady (ES) č. 1135/2007 ze dne 10. července 2007 a nařízení Rady (ES) č. 694/2008 ze dne 8. července 2008. Prvních 11 států k 31. prosinci 1998, Koeficient vůči řecké drachmě byl stanoven Radou EU 19. června 2000, vůči slovinskému tolaru byl stanoven k 11. červenci 2006, ve vztahu k maltské liře a kyperské libře byl určen Radou 10. července 2007 a ke slovenské koruně byl určen 8. července 2008 [50].

3 Analýza právních a ekonomických příčin současné krize hospodářské a měnové unie

Na téma současné krize hospodářské a měnové unie existuje značné množství odborných analýz, které se snaží mapovat příčiny jejího vzniku. Pouze správné nalezení příčin může být východiskem pro hledání nápravy. Bez ohledu na rozdílné názory ekonomů, jak vyvést světovou ekonomiku z nejhlubší poválečné krize, je dobré vrátit se ke kořenům současných problémů. Třetí kapitola této diplomové práce se nejprve bude zabývat začátkem finanční krize, která později přerostla do krize dluhové. Z důvodu omezeného rozsahu diplomové práce bude zaměřena pouze na jednu z příčin, a to na nevyrovnané veřejné finance. V této souvislosti v závěru kapitoly bude popsán současný legislativní stav upravující podobu veřejných financí v eurozóně.

3.1 Ekonomické příčiny současné krize – finanční krize

Při hledání příčin současné krize evropské hospodářské a měnové unie se musíme vrátit do roku 2007, kdy ve Spojených státech je odstartována finanční krize, která zcela zásadním způsobem změnila do té doby platný finanční a bankovní systém. Finanční krize po roce 2009 začne přerůstat v následnou krizi dluhovou. Vzniklá dluhová krize začne být mnohými státy řešena prostřednictvím veřejných financí, které se začnou podílet na její sanaci. Značný nárůst deficitů veřejných financí spojený s krizí důvěry odstartuje následný růst úrokových sazeb na finančních trzích. Růst úrokových sazeb postupně obnaží nezodpovědné fiskální rozpočtové politiky mnohých vlád a začne hrozit či přímo způsobí vládními bankroty. Hrozba vládních bankrotů ohrozí samou podstatu Hospodářské a měnové unie.

Za začátek celého procesu, který vyvrcholil vznikem finanční krize, lze považovat analýzu bankovní analytičky Meredith Whitney, která 31. října 2007 se značnou dávkou odvahy veřejně odhalila kapitálové slabiny jedné z největších světových bank Citigroup a předpověděla budoucí pokles dividend. Den poté se akcionáři Citigroup začali hromadně zbavovat akcií a během krátké chvíle činil propad světových akciových trhů cca 370 miliard dolarů [6]. Příčinou špatných hospodářských výsledků Citigroup byly chybné investice do tzv.

subprime hypoték⁴⁵ nesoucích vysoký úrok při značné dávce rizika. Toto riziko bylo, jak se následně ukázalo, chybně snižováno použitím tzv. strukturovaných cenných papírů⁴⁶.

Dalším signálem budoucí krize se v březnu 2008 stává pád páté největší investiční banky v USA Bear Stearns, kterou kupuje JPMorgan Chase & Co. Investiční banku Bear Stearns zničily pády jejích dvou hedgeových fondů⁴⁷. V dubnu 2008 výše uvedená Citigroup vykazuje čtvrtletní ztrátu ve výši přes 5 miliard dolarů. V květnu 2008 největší švýcarská banka UBS vytváří ztrátu 11,5 miliard franků a propouští tisíce svých zaměstnanců. V červenci 2008 dochází k bankrotu hypotéční banky IndyMac s odhadovanou ztrátou 4 až 8 miliard dolarů [12]. Během dalších týdnů dochází k pádům dalších finančních ústavů.

Nejkritičtější vrchol finanční krize přichází v září 2008. Nejprve dvě největší americké hypotéční agentury Fannie Mae a Freddie Mac ohlásí ztráty z nesplacených hypoték. Totální otřes však přichází 15.září 2008 kdy po 158 letech bankrotuje jedna z nejmocnějších investičních bank Lehman Brother. Pád této banky okamžitě vyvolává otřesy na všech světových akciových trzích. Ten samý den další z pěti největších investičních bank Merrill Lynch se po 94 letech její existence končí a je převzata bankou Bank of America. Následující den na poslední chvíli zachraňuje americká centrální banka FED největší světovu pojišťovnu American International Group (AIG) finanční injekcí ve výši 85 miliard dolarů [12]. V dalších dnech a týdnech pokračují bankroty dalších bankovních a hypotéčních ústavů.

Bankovní systém reprezentován pěti největšími bankami na Wall Streetu je definitivně zničen. Tři z nich zkrachovaly (Bear Stearns, Merrill Lunch, Lehman Brother), zbylé dvě (Goldman Sachs, Morgan Stanley) jsou přeměněny v univerzální bankovní domy. Destrukce celého systému je tak značná, že americká vláda ve snaze stabilizovat zbylé finanční instituce musí do podzimu 2008 vypomoci částkou ve výši cca 7,4 bilionu dolarů, v červnu 2009 již pomoc činí 13,9 bilionu dolarů [6].

Začátek konce finanční krize přichází v březnu 2009, kdy akciové trhy začínají po mnoha měsíčních propadech opět růst. Řada ekonomů je vůči tomuto růstu opatrná, neboť poukazují na způsob, jakým jednotlivé vlády finanční sektor udržely. Někteří ekonomové se obávají budoucího růstu inflace, jiní mají obavy z následné dluhové krize.

---

⁴⁵ Subprime hypotéky jsou tzv. druhořadé hypotéky, které získávali žadatelé, aniž by byla řádným způsobem prověřena jejich bonita, tj. schopnost splácení.

⁴⁶ Strukturované cenné papíry vznikají spojením půjček, hypoték, dluhopisů apod. do ucelených balíků, které jsou použity jako zástava při emisi cenných papírů [7].

⁴⁷ Hedgeové fondy jsou vysoce rizikové investiční fondy, které v mnoha zemích buď nepodléhají či pouze částečně podléhají regulaci. Tyto fondy jsou obvykle využívány bohatými investory [5].

3.2 Problematika dlouhodobě nevyrovnaných veřejných financí

Předcházející podkapitola je důkazem, že problémy hospodářské a měnové unie byly prioritně odstartovány ve Spojených státech, nikoli v Evropě. Finanční krize z let 2007 až 2009 byla velmi silným varováním, že hospodářský růst mnoha zemí není položen na zdravých základech. Pro USA, Evropu a Japonsko začal být charakteristický růst vyvolaný dluhy, a to jednak dluhy privátními a dluhy veřejnými. Je jasné, že stav, kdy tyto ekonomiky spotřebují více, než jsou schopny vyprodukovat, není dlouhodobě udržitelný. Podstatná část světové produkce se v posledních dvaceti letech přesunula do zemí s nízkými náklady označovanými termínem „rozvíjející se trhy“⁴⁸. Některé z těchto zemí, například Čína, nejen že vyrábí produkci s nízkými náklady, která je poté dodána na vyspělé ekonomiky, ale zároveň těmto vyspělým ekonomikám půjčují. USA, Evropa a Japonsko nejsou schopné svoji vysokou soukromou a vládní spotřebu pokrýt z vlastních zdrojů, výsledkem je astronomický růst jejich zadlužení.

Dluhová krize byla logickým pokračováním krize finanční. Finanční krize z let 2007 až 2009 způsobila značný růst soukromých dluhů. Sanace ztrát finančních a bankovních ústavů ze strany jednotlivých vlád přeměnila dluhy soukromé na dluhy veřejné. To je případ irské a španělské ekonomiky. Dalším vyústěním finanční krize byl růst úrokových sazeb, který zvýšil výnosy ze státních dluhopisů⁴⁹ na úroveň, která není dlouhodobě udržitelná a která musí nutně vést ke státnímu bankrotu. Příkladem ekonomiky, kdy vládní dluhy přerostly únosnou míru a ohrozily podstatu Hospodářské a měnové unie je Řecko.

Otázka vzniku soukromých dluhů ve finančním a bankovním sektoru je spjata s problematikou vytvoření tzv. bankovní unie, což je téma, které svým rozsahem jde nad rámec této diplomové práce.

3.2.1 Řecký příklad

Jakým způsobem došlo k řeckému kolapsu? Příčinu řeckých problémů je nutno hledat v období po pádu vojenské diktatury⁵⁰ v roce 1974. Snaha řeckých vlád předejít potenciálním občanským nepokojům, které by mohly ohrozit vznikající mladý demokratický řád, vedla k vybudování veřejného sektoru s robustním penzijním a sociálním systémem. Protože úroveň

---

⁴⁸ V této souvislosti se často používá termín „země BRIC“. Patří sem Brazílie, Rusko a Indie.

⁴⁹ Výnosy z dluhopisů se nejčastěji vyjadřují procentem za rok.

⁵⁰ Diktatura v Řecku existovala v letech 1967 – 1974 [8].

řeckého hospodářství nedovolovala pokrýt vládní výdaje, výsledkem byl růst deficitů veřejných financí. Tyto deficity již v devadesátých letech dosahovaly výše přes 90 procent měřeno k úrovni hrubého domácího produktu [18]. Řecko v té době vládní deficity řešilo prostřednictvím devalvace řecké drachmy, což pochopitelně nebylo možné po vstupu Řecka do eurozóny⁵¹. Vstupem Řecka do eurozóny zároveň dochází k další eskalaci dluhu, protože nízké úrokové sazby umožnily řeckým vládám čerpat laciné úvěry. Světová finanční krize sebou přinesla podstatné oslabení koupěschopné poptávky. Tímto poklesem byly zasaženy dva klíčové řecké sektory turistika a loďarství. Momentem, který následně odstartoval řecké problémy, se stala zpráva řecké vlády o státním rozpočtu na rok 2009. V této zprávě řecká vláda přiznala, že v minulosti zatajovala údaje o vývoji veřejných financí. Na schodek ve výši přes 12,7 procenta hrubého domácího produktu (dvakrát více než původní řecký odhad) reagovaly negativně přední světové ratingové agentury⁵², které Řecku snížily příslušné známky. Tím pro Řecko skončilo období levných úvěrů.

Řecká krize zahájila řadu odborných, ale i politických debat, jak vzniklý problém neudržitelnosti řeckých veřejných financí vyřešit. Někteří z ekonomů začali doporučovat opuštění eurozóny a návrat k původní řecké drachmě. Odpůrci tohoto řešení argumentují, že v případě tzv. „řeckého exitu“ bude spuštěn lavinový efekt, který by zasáhl i další státy v podobné situaci, v jaké se nachází řecká ekonomika. Nejčastěji se v této souvislosti hovoří o portugalské ekonomice, španělské ekonomice, italské ekonomice, francouzské ekonomice apod.

3.2.2 Varianta „řeckého exitu“

Představme si, jakým způsobem by evropské ekonomiky řešily současnou globální hospodářskou recesi v situaci existence národních měn, po rozpadu systému pevných fixních kurzů. Lze předpokládat, že vleklá a hluboká hospodářská recese v Řecku by si vyžádala nutnost oslabení řecké drachmy. Podstatné snížení cen například v turistickém průmyslu by na jedné straně vedl k přílivu turistů do řeckých oblastí, ale současně by docházelo ke stejnému odlivu turistů z jiných částí Evropy. Řecká devalvace by si vyžádala následnou devalvaci španělskou. Zvýšený příliv turistů do Španělska (a předtím do Řecka) by vedl k odlivu turistů z Portugalska. Na devalvaci španělské pesety by reagovalo oslabením portugalské escudo. Následovaly by postupné devalvace italské liry, francouzského franku a dalších měn.

---

⁵¹ Řecko do eurozóny vstupuje v roce 2001.

⁵² Mezi tři světové ratingové agentury se počítají Standard & Poor's, Moody's a Fitch.

Souhrnné kolečko kompetitivních devalvací by se nakonec zpětně vrátilo do Řecka. Obdobný mechanismus spekulativních devalvací by byl zahájen v souvislosti s nelehkou situací v automobilovém průmyslu. Politika „ožebrač svého souseda“ spočívající ve „vývozu svých problémů“ do sousedních ekonomik by akcelerovala. Devalvační spirála by vedla ke vzniku obchodních válek, přičemž v minulosti obchodní války často vedly k válkám skutečným.

Z předešlé podkapitoly jasně vyplývá obrovské riziko, které by na sebe vzaly státy eurozóny v případě, kdy by integrační procesy nabraly opačný směr a staly tak procesy dezintegračními. Z tohoto důvodu se drtivá většina ekonomů domnívá, že řeckým odchodem z eurozóny by byl nastartován proces zániku hospodářské a měnové unie. Řešením je tedy odstranění příčin, které vedly k řecké krizi, a tím jsou dlouhodobě nevyrovnané veřejné finance. Současná institucionální podoba hospodářské a měnové unie je zastřešená Paktem stability a růstu. Doprovodným řešením současných problémů je pak vytvoření nárazníkových valů a zdí v podobě nejrůznějších ochranných fondů, které mají zajistit „první pomoc“ postiženým zemím. Jaká je v současné době platná legislativní úprava veřejných financí, popíše následující podkapitola.

3.3 Právní ukotvení současného stavu

Jak bylo uvedeno v předchozí podkapitole, jednou ze základních příčin současné krize hospodářské a měnové unie jsou dlouhodobě nevyrovnané veřejné finance, které prostřednictvím akumulovaného vládního dluhu dusí národní ekonomiky. Vysoké úrokové sazby, velmi často i spekulativně vyhnané směrem vzhůru, neumožňují jednotlivým ekonomikám dostát svým závazkům. Jakmile vláda není schopna splácet své závazky, hrozí nebezpečí bankrotu.

Právě nebezpečí, že národní vlády nebudou schopny dostát svým závazkům, vedlo „konstruktéry“ společné měny k nastavení pravidel v oblasti fiskální politiky. Tato pravidla jsou součástí Maastrichtské smlouvy a jsou známa pod názvem Maastrichtská konvergenční kritéria viz podkapitola 2.9.1.

Pakt stability a růstu

Kritéria vstupu do měnové unie byla Maastrichtskou smlouvou jasně stanovena, ovšem bylo

třeba pamatovat na situaci, která nastane po přistoupení konkrétního státu. Reakcí na obavu z následného nezodpovědného přístupu je článek 104c Smlouvy o ES.

Již odstavec jedna by měl být pokládán za jednoznačné kogentní ustanovení: „*Členské státy se vyvarují nadměrných schodků veřejných financí.*“ [29]. Sledovat vývoj rozpočtové situace a výši zadlužení v členských státech měla za úkol Komise, která přitom vychází z Protokolu o postupu při nadměrném schodku, který je součástí Smlouvy o Evropské unii. Nesplnění požadavků některého z kritérií členským státem nebo hrozba takového stavu aktivovaly činnost Komise, jež dle odstavce 3 vypracuje k tomuto zprávu [52].

Legislativně byl Pakt stability a růstu při svém vzniku zakotven Rezolucí Evropské Rady o Paktu stability a růstu, Nařízením Rady č. 1466/97 o posílení dohledu nad rozpočtovými pozicemi a Nařízením Rady č. 1467/97 o urychlení a vyjasnění realizace procesu nadměrného deficitu, vyloženého v článku 104 Smlouvy o založení ES [40].

V roce 1997 přijatý Pakt stability a růstu se ukázal jako nešťastný způsob, jak se vyhnout vysokým schodkům veřejných rozpočtů. Zavazoval členské státy, aby své rozpočty ve střednědobém horizontu udržovaly blízko vyrovnaným, či v přebytku. Počáteční důvěra v přísné vynucení jeho dodržování brzy ochladla. Země, jež nedodržely podmínky paktu, byly vyzvány k předložení plánu na odstranění nadměrného deficitu. Zejména velké země byly schopny se za použití svého politického vlivu vyhnout sankcím za porušování (například Francie a Německo).

Pakt stability a růstu nachází definici nadměrného deficitu (překročení 3% HDP), hledá způsob jak vlády přinutit, aby se nadměrnému deficitu vyhnuly a předepisuje, jak na nadměrný deficit reagovat za použití donucovacích prostředků sankční povahy (postih finančního charakteru). Sankce je možné uplatňovat pouze na země eurozóny, i když pakt samotný se vztahuje na všechny členské státy.

Situace ukázala, že tak, jak je Pakt stability a růstu koncipován, není schopen naplňovat svůj účel. Bylo tedy nezbytné hledat nová řešení, která částečně přicházejí s revizí paktu v období let 2004 až 2005. Úpravy se dočkala represivní a preventivní část paktu. Represivní část se týkala prodloužení některých lhůt, zohlednění nepředvídatelných hospodářských okolností atd. Preventivní část zahrnovala diferencování střednědobého rozpočtového cíle dle jednotlivých zemí, minimální každoroční úpravy cyklicky očištěné rozpočtové pozice atd. [40], [52].

Nařízení Rady č. 1466/97 (ve znění pozdějších předpisů) představuje již zmíněnou preventivní složku Paktu stability a růstu. Dodržování rozpočtové kázně v Evropské unii má být posíleno dohledem a koordinací rozpočtových politik členských států. V rámci tzv. Evropského semestru⁵³ předkládají členské státy Komisi k zhodnocení stabilizační (státy, které platí eurem) a konvergenční programy (státy bez zavedeného eura), ke kterým následně Rada vydává konkrétní doporučení opřené o stanovisko Komise. Rada přezkoumává zejména zda:

- se střednědobý rozpočtový cíl zakládá na reálných hospodářských předpokladech;
- jsou přijata nebo plánována opatření dostatečná k dosažení rozpočtového cíle;
- dotyčný členský stát usiluje o každoroční zlepšování svého cyklicky očištěného salda bez vlivu jednorázových a jiných dočasných opatření;
- roční růst veřejných výdajů dotčeného členského státu není příliš vysoký, to znamená, zda nepřekračuje hranici referenčního střednědobého tempa.

Tyto programy mají za cíl v souladu s čl. 121 Smlouvy o fungování Evropské unie včas upozornit na problém ve formě výskytu nadměrných schodků veřejných správ. V rámci mechanismu včasného varování, pokud dojde na straně členského státu k závažnému odchýlení stavu rozpočtu od střednědobého cíle či od cesty k němu, je mu zasláno varování. Není-li v období jednoho měsíce situace změněna, vydá Rada doporučení dle čl. 121 odst. 4 Smlouvy o fungování EU s cílem zabránit nadměrnému schodku [43].

Oproti preventivní složce nařízení č. 1466/97 zahrnuje nařízení č. 1467/97 (ve znění pozdějších předpisů) složku nápravnou, která z části spočívá i v odstrašujícím účinku postupu, který nastane v případě nadměrného schodku. Protokol o nadměrném schodku stanoví referenční hodnotu veřejného schodku na 3% HDP. Čl. 2 nařízení stanoví výjimečné případy překročení tak, aby bylo možno lépe uchopit ustanovení čl. 104c odst. 2 písm. a), takto:

- pokud je způsobeno neobvyklou událostí, kterou dotyčný členský stát nemůže nikterak ovlivnit a která má zásadní dopad na finanční situaci vládních institucí; [44]
- pokud vznikne v důsledku prudkého hospodářského propadu; [44]

Čl. 2 ještě uvádí termín dočasné překročení s tím, že za dočasné se považuje takové překročení schodku veřejných financí, kdy po skončení neobvyklé události či prudkého

---

⁵³ *Evropský semestr je šestiměsíční období, v jehož průběhu se zkoumají rozpočtové politiky členských států* [43].

hospodářského propadu schodek klesne pod referenční hodnotu a toto vyplývá z rozpočtové předpovědi Evropské komise [27].

Pokud se na základě stanovených postupů dospělo k závěru⁵⁴, že stát se nachází v situaci s nadměrným schodkem veřejných financí, postupuje se, jak je uvedeno následovně. V souladu s čl. 104c odst. 7 vydá Rada doporučení členskému státu. Čl. 3 odst. 4 stanoví členskému státu nejvýše šestiměsíční lhůtu na přijetí účinných opatření. O zveřejnění svých doporučení rozhodne Rada, pokud nebyla přijata členským státem žádná opatření, na základě čl. 4 odst. 1. Oddíl 4 nařízení 1467/97 (ve znění pozdějších předpisů) upravuje oblast uvalení sankcí. Čl. 11 říká: „*Kdykoli Rada podle čl. 126 odst. 11 Smlouvy o fungování EU rozhodne o uložení sankcí vůči zúčastněnému členskému státu, vyžaduje se zpravidla pokuta. Rada může rozhodnout o doplnění této pokuty jinými opatřeními podle čl. 126 odst. 11 Smlouvy o fungování EU.*“⁵⁵ [26].

Čl. 12 odst. 1 blíže vyjasňuje obsah takové pokuty: „*Pokuta se skládá z pevné složky ve výši 0,2 % HDP a z pohyblivé složky. Pohyblivá složka se rovná jedné desetině absolutní hodnoty rozdílu mezi saldem vyjádřeným v procentech HDP za předchozí rok a buď referenční hodnotou pro saldo veřejných financí, nebo v případě, že nedodržení rozpočtové kázně zahrnuje kritérium dluhu, saldem veřejných financí vyjádřeným v procentech HDP, kterého mělo být dosaženo ve stejném roce podle výzvy vydané podle čl. 126 odst. 9 Smlouvy o fungování EU.*“ [26].

Odst. 2 pak vymezuje maximální možnou výši pokuty: „*Žádná jednotlivá pokuta podle odstavců 1 a 2 nesmí překročit 0,5 % HD.*“ [26].

Důležité je zmínit, že výzvy a sankce stanovené v čl. 126 odst. 9 a odst. 11 se nevztahují na členské státy, které spadají pod ustanovení čl. 139 odst. 2 písm. b) Smlouvy o fungování EU.

V roce 2011 zaznamenal Pakt o stabilitě a růstu rozsáhlou reformu [43] a od tohoto data zahrnuje následujících šest legislativních aktů:

- nařízení (EU) č. 1173/2011 o účinném prosazování rozpočtového dohledu v eurozóně;

---

⁵⁴ Rada na základě doporučení Komise a po zvážení všech připomínek, které dotčený členský stát může učinit, kvalifikovanou většinou rozhodne, zda nadměrný schodek existuje, či neexistuje. Zakotvuje čl. 104c odst. 6. SES.

⁵⁵ Tento článek umožňuje použít tato opatření: Rada požádá členský stát, aby před vydáním obligací a jiných cenných papírů zveřejnil dodatečné informace, které Rada určí; Rada vyzve Evropskou investiční banku, aby přehodnotila svou úvěrovou politiku vůči dotčenému členskému státu; Rada požádá dotčený členský stát, aby uložil neúročený vklad v přiměřené výši u Unie, dokud nebude podle názoru Rady nadměrný schodek napraven; Rada uloží pokuty v přiměřené výši;

- nařízení (EU) č. 1174/2011 o donucovacích opatřeních k nápravě nadměrné makroekonomické nerovnováhy v eurozóně;
- nařízení (EU) č. 1175/2011, kterým se mění toto nařízení o postupech dohledu nad stavy rozpočtů;
- nařízení (EU) č. 1176/2011 o prevenci a nápravě makroekonomické nerovnováhy;
- nařízení (EU) č. 1177/2011, kterým se mění postup při nadměrném schodku;
- směrnici 2011/85/EU o požadavcích na rozpočtové rámce členských států.

4 Návrh možných opatření v oblasti evropské a národní legislativy směřující k právní a ekonomické stabilizaci hospodářské a měnové unie

4.1 Evropský právní pohled

Ačkoliv při konstrukci společné měny byla otázka udržitelných veřejných financí ošetřena Paktem stability a růstu, praktické kroky jednotlivých národních vlád vedly často k porušování tohoto Paktu. Evropská unie se proto rozhodla výrazným způsobem zpřísnit kritéria dodržování fiskálních kritérií. Výsledkem je návrh Smlouvy o stabilitě, koordinaci a řízení v hospodářské a měnové unii, která je známa pod pracovním názvem Fiskální kompakt.

Smlouva o stabilitě, koordinaci a řízení v hospodářské a měnové unii

Fiskální kompakt byl podepsán v březnu roku 2012 pětadvaceti státy. Pouze dvě země se svým podpisem k této smlouvě nepřidaly, a to Velká Británie, která si v procesu evropské integrace dlouhodobě udržuje své specifické postavení, a Česká republika.

Dle mého názoru je tento Fiskální kompakt reakcí na nepřilíš úspěšné pokusy, jak členské země přivést k odpovědnosti za své nevyrovnané rozpočty. Velký přínos vidím zejména v zavedení automatického mechanismu nápravy, který zahrnuje povinnost neplněního státu v určitém období provést odpovídající opatření, které je výrazným posunem od Paktu stability a růstu, ve smyslu vynutitelnosti odpovědnosti za své nezodpovědné hospodaření. S příchodem Fiskálního kompaktu se z měnové unie stává částečně i unie rozpočtová. To ostatně vyplývá již z úvodní smluvní preambule, kde jsou vyzdvihovány dosažené změny a další stanovené cíle jako jsou zdravé a udržitelné veřejné finance, předcházení nadměrnému schodku, zavedení pravidla vyrovnaného rozpočtu včetně automatického mechanismu pro přijetí nápravných opatření, zdržení se hromadění dluhu mimo účty vládních institucí apod. [30].

V Hlavě I odst. 1 je zakotven účel a působnost paktu rozpočtové kázně spočívající ve snaze posílit hospodářský pilíř hospodářské a měnové unie, kde se členské státy shodují na souboru pravidel pro zpřísnění rozpočtové kázně, prostřednictvím rozpočtového paktu. Toto má vést k dosažení stavu udržitelného růstu, zaměstnanosti, konkurenceschopnosti a sociální soudržnosti. Odstavec 2 uvádí, že se smlouva v plném rozsahu vztahuje na všechny smluvní

strany, jejichž měnou je euro a ve vztahu k ostatním smluvním stranám odkazuje na ustanovení článku 14 [30].

Článek 14 je klíčovým, jelikož upravuje ratifikaci smlouvy a podmínky vstupu v platnost. Velice důležitým bodem je určení počtu států, jejichž podpisem je smlouva uvedena v život. Ze současných sedmnácti států eurozóny stačí, aby smlouvu ratifikovalo států dvanáct, na tyto se poté vztahuje. Ve vztahu k ostatním státům, jejichž měnou je euro, se použije od prvního dne měsíce následujícího po uložení jejich ratifikační listiny. Toto ustanovení tedy umožňuje vstup smlouvy v platnost, i když by některé státy s ratifikací otálely [30].

Aby nedocházelo ke kolizím s právem Evropské unie, jsou v Hlavě II stanoveny podmínky aplikace a výkladu této smlouvy, které jsou v souladu se smlouvami, na nichž je založena Evropská unie, zejména pak s čl. 4 odst. 3 Smlouvy o EU. Čl. 16 stanoví maximální lhůtu pěti let ode dne vstupu smlouvy v platnost na přijetí nezbytných kroků, jejichž cílem je začlenit obsah této smlouvy do právního rámce EU, a to na základě vyhodnocení zkušeností s jejím plněním [30].

Následující Hlava III zakotvuje samotná pravidla chování v oblasti rozpočtové kázně. Bez dotčení povinností vyplývajících smluvním stranám z práva EU jsou tyto vázány dodržováním ještě dále uváděných pravidel zakotvených v čl. 3:

- stav veřejných rozpočtů smluvní strany je vyrovnaný nebo vykazuje přebytek
- pravidlo uvedené v písmeni a) se považuje za dodržené, pokud roční strukturální saldo veřejných financí odpovídá střednědobému cíli pro danou zemi ve smyslu revidovaného Paktu o stabilitě a růstu s tím, že spodní limit strukturálního schodku činí 0,5 % hrubého domácího produktu v tržních cenách. Smluvní strany zajistí rychlé směřování ke svému střednědobému cíli. Harmonogram tohoto směřování navrhne Evropská komise s přihlédnutím k rizikům z hlediska udržitelnosti, jimž daná země čelí. Pokrok při naplňování střednědobého cíle a dodržování tohoto cíle se vyhodnocují na základě celkového posouzení, v němž je strukturální saldo použito jako měřítko, včetně analýzy výdajů očištěných o vliv diskrečních opatření na straně příjmů, v souladu s revidovaným Paktem o stabilitě a růstu
- smluvní strany se mohou od svého střednědobého cíle či od cesty k jeho postupnému dosažení odchýlit pouze dočasně v případě výjimečných okolností vymezených v odst. 3 písm. b)
- je-li poměr veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu v tržních cenách výrazně nižší než 60 % a jsou-li rizika z hlediska dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí nízká,

může spodní limit střednědobého cíle uvedený v písmeni b) odpovídat strukturálnímu schodku ve výši maximálně 1,0 % hrubého domácího produktu v tržních cenách

– je-li zjištěno závažné odchylení od střednědobého cíle nebo od cesty k jeho postupnému dosažení, je automaticky aktivován mechanismus nápravy. Tento mechanismus zahrnuje povinnost dotčené smluvní strany provést opatření k nápravě odchylek během určitého období

Výrazným posunem je ustanovení článku 7, jehož obsah by se dal shrnout jako závazný souhlas členských států (smluvní strany, jejichž měnou je euro) s návrhy a doporučeními komise v řízení pro nadměrný schodek. Toto se neuplatní, pokud je kvalifikovaná většina členských států proti. Ustanovení čl. 7: „*Smluvní strany, jejichž měnou je euro, se zavazují, že budou při plném respektování procesních požadavků smluv, na nichž je založena Evropská unie, podporovat návrhy a doporučení, které Evropská komise předloží, jestliže shledá, že členský stát Evropské unie, jehož měnou je euro, porušuje kritérium schodku v rámci postupu při nadměrném schodku. Tato povinnost se neuplatní, je-li shledáno, že s navrženým či doporučeným rozhodnutím nesouhlasí kvalifikovaná většina smluvních stran, jejichž měnou je euro, vypočtená obdobně podle příslušných ustanovení smluv, na nichž je založena Evropská unie, přičemž k postoji dotčené smluvní strany se nepřihlíží.*“ [30].

4.2 Národní právní pohled

Připravovaný Fiskální kompakt je plně v souladu se stávajícím směrem hospodářské politiky současné české vlády. Současná vládní koalice sama sebe prohlásila za „vládu rozpočtové odpovědnosti“. V Programovém prohlášení Vlády České republiky se již v Úvodu nachází jeden z klíčových vládních projektů, tj. „**...reformovat veřejné finance s cílem zastavit rostoucí veřejný dluh a nastavit parametry rozpočtové politiky tak, abychom v roce 2016 dosáhli vyrovnaných veřejných rozpočtů...**“ [28].

V kapitole první Veřejné rozpočty Vláda uvádí: „**Jedním ze základních úkolů vlády je důsledná konsolidace veřejných rozpočtů směřující k jejich vyrovnaní, tedy k situaci, kdy si stát již nebude nucen půjčovat na svůj běžný provoz. Vláda je odhodlána za předpokladu ekonomického růstu dosáhnout tohoto cíle v roce 2016 s tím, že nejpozději v roce 2013 bude dosahovat schodek veřejných rozpočtů maximálně 3 % HDP. Vláda zajistí úkol těmito kroky:**

1. Předloží ústavní zákon o rozpočtové kázni a odpovědnosti.

2. Vytvoří Národní rozpočtovou radu, která bude ověřovat výdajové rámce rozpočtu a návrhy ovlivňující rozpočet. Bez vyjádření Rady nebude možné projednat žádný legislativní návrh.“
[28].

Z textu Programového prohlášení je patrné, že vláda se zavazuje splnit do roku 2013 jedno z Maastrichtských konvergenčních kritérií – Kriterium rozpočtového deficitu. Zároveň je zde formulován závazek vytvoření ústavního zákona o rozpočtové kázni a odpovědnosti, který se pracovně nazývá Národní finanční ústava. V současné době je návrh Národní finanční ústavy předmětem jednání politických stran.

5 Odhad časového horizontu vstupu České republiky do eurozóny

5.1 Ekonomický pohled

Abychom se mohli stát členem eurozóny, musíme dlouhodobě splňovat vstupní kritéria, tj. Maastrichtská konvergenční kritéria (viz podkapitola 2.9.1). Plnění maastrichtských kritérií je v České republice monitorováno Českou národní bankou, která v pravidelných intervalech uveřejňuje Analýzy stupně ekonomické sladění české republiky s eurozónou. Dohromady s Ministerstvem financí pak ČNB předkládá každoročně vládě ke schválení společný dokument „Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou“. Z jeho poslední schválené verze⁵⁶ je patrné, že Česká republika v současné době není připravena pro vstup do eurozóny a to převážně z následujících důvodů:

- ČR neplní kritérium cenové stability⁵⁷
- ČR neplní kritérium stavu veřejných financí
- ČR neplní kritérium účasti v mechanismu směnných kurzů⁵⁸[35].

Česká republika plní kritérium konvergence úrokových sazeb a to s optimistickým výhledem do několika následujících let. Než učiním závěry a pokusím se nastínit legislativní vývoj na poli přijetí společné měny eura v ČR.

Časový horizont přijetí eura

Základním dokumentem, z něhož vychází vláda ve svém rozhodnutí zda stanoví či nestanoví konečný termín pro přijetí eura je společný materiál Ministerstva financí a České národní banky „Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou“. Ve zprávě o plnění NP z roku 2009 se uvádí, že v

---

⁵⁶ Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou, společný dokument Ministerstva financí ČR a České národní banky schválený vládou České republiky na jejím zasedání dne 20. prosince 2012.

⁵⁷ Za ustálených podmínek z dokumentu vyplývá mírně optimistický vývoj vedoucí k dosažení plnění tohoto kritéria.

⁵⁸ Česká koruna není součástí ERM II, zároveň je splnění souvisejícího kritéria podmíněno dvouletým setrváním národní měny v tomto mechanismu.

posledním zpracování výše uvedeného materiálu, jímž se vláda zabývala 16. prosince 2008, se nedoporučuje stanovení termínu přijetí eura a tedy ani snaha o zapojení české koruny v průběhu roku 2009 do kurzového mechanismu ERM II. Celkový vývoj na poli přibližování se plnění maastrichtských kritérií je sledován jako spíše příznivý. Ze zprávy o plnění NP 2009 nadále vyplývá, že neznalost přesného data přijetí není problémem, který by měl za následek zdržování přípravných prací spojených s přechodem. Naopak je žádoucí mít k okamžiku vyhlášení cílového data k dispozici základní metodické nástroje, aby nebyl ohrožen a zbytečně pozdržován absencí potřebných nástrojů samotný „ostrý“ přechod [55].

Následující Zpráva o plnění NP 2010 také stanovení konečného termínu nikterak nepřibližuje. Naopak se zdá, že oproti Zprávě o plnění NP 2009 udává argumenty, jež termín přijetí ještě oddalují. Souvisí hlavně s dopady světové hospodářské krize na českou ekonomiku a se systémově nevyřešenými strukturálními problémy domácích veřejných rozpočtů. K tomuto závěru dospělo ministerstvo financí spolu s ČNB ve společném materiálu „*Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou*“ přijatého vládou 21. prosince 2009, ve kterém byly rozhodnutím vlády pohřbeny veškeré ambice o vstup ČR do kurzového mechanismu ERM II v roce 2010. Zásadními argumenty jsou neplnění kritéria vládního deficitu, jež přesahuje referenční hodnotu 3% ve střednědobém horizontu, čímž dochází k rychlému zhoršování druhé části kritéria veřejných rozpočtů. ČR neplní ani kritérium kurzové stability svou neúčastí v ERM II. Oproti těmto oblastem se do budoucna relativně optimisticky jeví plnění inflačního kritéria podpořeného novým inflačním cílem ČNB. Tyto a další skutečnosti tedy vládní materiál zhodnocuje takto: „nelze dospět k závěru, že bylo dosaženo dostatečného pokroku při vytváření podmínek pro přijetí eura, aby mohlo dojít ke stanovení cílového data vstupu do eurozóny.

ČR se tedy nachází v tzv. předpřípravném období, kdy provádí veškeré možné kroky, které jsou reálně proveditelné i bez bližší znalosti konečného termínu přijetí eura. Cílem je aby při vyhlášení tohoto termínu byly vyřešeny základní metodické otázky a odstraněny případné kompetenční spory. Neznalost konečného data tedy prozatím odkládá plnění těch úkolů plánu, které by šli proti principu účelně vynaložených nákladů, jelikož bez jasné perspektivy konečného data přijetí společné měny by mohly rychle zastarávat [54].

Ačkoliv se ČR zavázala přijmout společnou měnu, z žádného ustanovení konkrétně nevyplývá doba, za kterou je nucena takto učinit. Dá se tedy říct, že je Česká republika v situaci, kdy může svým postupem tuto dobu načasovat tak, aby to pro ni za dané situace vyvolalo nejpříznivější podmínky. Není nutné se tedy snažit III. Etapy HMU dosáhnout co

nejdříve, nýbrž se zdá jako výhodné vyčkávat na správnou příležitost. I kdyby v této chvíli ČR splňovala veškeré podmínky vstupu, nejevil by se tento krok jako výhodný v mnoha oblastech, na které by to mělo vliv. Nejnepříjemnější variantou je tedy pro ČR dle mého názoru taktické vyčkávání na správnou chvíli, za současného budování hospodářského, právního a institucionálního zázemí, které nám po stanovení závazných termínů umožní bezproblémový přechod s minimálními možnými náklady a maximálními pozitivními dopady.

Podle mého názoru se časový horizont pro přijetí společné měny nalézá v intervalu let 2017 až 2020. Svůj názor opírám o předpoklad vítězství České strany sociálně demokratické v příštích parlamentních volbách, které se budou konat v roce 2014. Sociální demokraté mnohokrát dali najevo svoji vůli zúčastnit se evropské integrace v tzv. „tvrdém jádru“, což znamená plnou účast v eurozóně.

Od data, kdy se Česká republika rozhodne přijmout společnou měnu, musí uběhnout cca tři roky „ostrých“ příprav. Jednou z podmínek je účast v ERM II po dobu dvou let. Padne-li kladné rozhodnutí o vstupu do eurozóny v roce 2014, tříletá doba příprav určuje datum vstupu v roce 2017. Současně předpokládám, že požadovaná maastrihtská konvergenční kritéria - zejména kritérium deficitu státního rozpočtu - nebude Česká republika schopna splnit okamžitě. Příčinou může být např. „vlažný vztah“ sociální demokracie k zadlužování, sociální ohledy na méně majetné vrstvy obyvatelstva, vztah k odborům apod. Z tohoto důvodu přidávám ke svému odhadu vstupu do eurozóny další tři roky potřebné pro stabilizaci veřejných rozpočtu. Takto se dostávám k roku 2020.

5.2 Současný stav a návrh příslušných právních norem, které s přijetím společné evropské měny euro souvisejí

V květnu roku 2004 vstoupila Česká republika do Evropské unie. Tento proces je právně zakotven v „*Aktu o podmínkách přistoupení České republiky, ... a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie*“⁵⁹. Tímto krokem se Česká republika zavázala ke splnění mnoha nových povinností vyplývajících z právního řádu Evropské unie. Jednou z podmínek je naplnění závazku časově blíže neurčeného přijetí společné měny euro. Inkorporace právního řádu Evropské unie je patrná z obsahu čl. 2 smlouvy o přistoupení: „*Ode dne přistoupení se*

---

⁵⁹ Akt o podmínkách přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie.

ustanovení původních smluv a aktů přijatých orgány Společenství a Evropskou centrální bankou přede dnem přistoupení stávají závaznými pro nové členské státy a uplatňují se v těchto státech za podmínek stanovených v uvedených smlouvách a v tomto aktu.“[17].

Česká republika je sice členským státem Evropské unie, avšak proces přijetí společné měny je zatím odložen na neurčito, s tím, že ČR v potřebných podniká aktivní kroky za účelem dostát svým závazkům, zatím ale svým specifickým postavením spadá pod ustanovení článku 139 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU), tedy je členským státem, na který se vztahuje výjimka. Ta se vztahuje na takové státy, o kterých Rada nerozhodla, že splňují nezbytné podmínky pro přijetí jednotné měny. Čl. 139 svým obsahem zabraňuje nemožnosti plnění závazků plynoucích z měnové unie a vyjmenovává ustanovení, která se pro členské státy, na které se vztahuje výjimka, nepoužijí [56]. Konvergenční kritéria, jejichž naplnění je pro přijetí společné měny nezbytné jsem již přiblížil v kapitole 2.9.1. Je tedy zřejmé, že přechod k měnové unii musí být doprovázen odpovídající změnou legislativy na celostátní úrovni tak, aby se české právní předpisy nedostaly do rozporu s komunitárním právem a zároveň umožňovaly jeho bezproblémovou aplikaci.

K zajištění plynulého přechodu je třeba být dopředu dobře připraven. Potřebné přípravy začaly již v roce 2005, kdy na základě usnesení vlády České republiky č. 1510 ze dne 23. listopadu bylo schváleno tzv. Institucionální zajištění zavedení eura v ČR. [34]. Dva hlavní body tohoto usnesení nacházím v souhlasu se zřízením „Národní koordinační skupiny pro zavedení eura“ a uložení požadavku předložit vládě „Národní plán pro zavedení eura“ vypracovaný v rámci Koordinační skupiny a to do 31. prosince 2006.

Nyní rámcově přiblížím události, které považuji v dané problematice za relevantní a důležité pro stanovení dalšího vývoje v rámci přístupu České republiky do systému jednotné evropské měny.

Institucionální zajištění zavedení eura

Orgán, jehož hlavním cílem je připravení Národního plánu zavedení eura (NP) se nazývá Národní koordinační skupina (NKS). NKS předkládá relevantní varianty postupu v rámci legislativní a technické stránky přechodu na novou měnu. Funkce skupiny vychází již z jejího názvu, kdy náplní činnosti je koordinace jednotlivých úkonů při procesu zavádění eura v ČR a vypracování Národního plánu zavedení eura (NPZE).

Třetí část zmíněného usnesení vlády České republiky č. 1510 vymezuje Národní koordinační

skupinu jako centrální koordinační a řídicí orgán, v jehož čele stojí reprezentant ministerstva financí. Kromě zmíněné přípravy Národního plánu a jeho následné implementace má Národní koordinační skupina za úkol definovat pracovní skupiny na úrovni jednotlivých oblastí. Národní koordinační skupina je přímo podřízena ministru financí ČR. Personální obsah NKS zastávají vedoucí jednotlivých pracovních skupin a zástupci všech dalších relevantních stran zúčastněných v procesu zavedení eura v ČR. Zástupce Ministerstva financí stojící v čele NKS se nazývá Národní koordinátor zavedení eura v ČR a tuto organizaci sestavuje a řídí.

Dále se podle části tři ustanovení předpokládá založení sedmi pracovních skupin, které budou řešit specifické otázky související se zavedením eura. Ve věci specifikace činností pracovních skupin usnesení dále odkazuje na Národní plán zavedení eura. Již z tohoto ustanovení ovšem vyplývá, že počet a zaměření skupin není fixní [21].

Národní plán zavedení eura

V souvislosti se zahájením procesu přípravy na zavedení eura stanovila vláda v usnesení č. 1510 z 23. listopadu 2005 některé úkoly a termíny. Toto usnesení stanoví jako mezní termín předložení Národního plánu zavedení eura⁶⁰ vypracovaného Národní koordinační skupinou do 31. prosince 2006. Následně však bylo usnesením vlády č. 1200 ze dne 25. října 2006 stanoveno nové datum - 31. března 2007. Aby zůstala zachována objektivnost NPZE, je stanoveno, že bude docházet k jeho pravidelné aktualizaci, a to zpravidla jednou ročně, případně podle potřeby, kterou by mohla být např. náhlá změna strategie přistoupení ČR. V každé verzi NPZE dochází k jeho zpřesňování, uvádí se již splněné úkoly a zároveň dochází k vyznačení úkolů nových. NPZE je rozdělen do dvou částí, část I nese název Základní informace a nastiňuje zavedení eura v obecné rovině, Název části II Konkretizace úkolů v jednotlivých segmentech plně vystihuje i jeho obsah, ten upravuje postupy v jednotlivých oblastech jako jsou: banky a ostatní subjekty finančního sektoru, veřejné finance a veřejná správa a samospráva, nefinanční sektor a ochrana spotřebitele, legislativní potřeby zavedení eura, zdroje informací a komunikace, informační a statistické systémy. Národní koordinační skupina svým rozhodnutím stanovila, že aktualizace Národního plánu bude uskutečňována formou Zprávy o plnění Národního plánu [23].

---

⁶⁰ Národní plán zavedení eura je mezinárodně znám pod pojmem Masterplan.

Závěr

Evropská unie je nejúspěšnějším projektem evropských národů v celé jejich historii. Rozsah a intenzita integračních procesů ovlivňuje evropské ekonomiky měrou, o které se „otcům zakladatelům“ před více než šedesáti lety ani nesnilo. Výsledkem sjednocené Evropy je kontinent, kde téměř sedmdesát let nedošlo k válečnému konfliktu. To je stav, který naši předci nepoznali. V balkánské části Evropy, kde integrace z různých důvodů proběhnout nemohla, se válečné hrůzy známé z první poloviny dvacátého století opakovaly.

V současné době prochází Evropská unie kritickým obdobím. Na jedné straně existují členské státy, které nejen že chtějí v integračních procesech pokračovat, ale požadují jejich další prohloubení. V této souvislosti se hovoří o tzv. tvrdém unijním jádru. Reprezentantem těchto zemí je především Německo. Na straně druhé stojí státy, které se domnívají, že evropská integrace zašla příliš daleko, že vyčerpala svůj „ideový náboj“. Představitelem těchto názorů je především Velká Británie. K této skupině zemí patří bohužel i Česká republika. Snad nejzřetelnějším důkazem mého tvrzení je naše neúčast na projektu společné evropské měny. Průzkumy veřejného mínění dokládají negativní postoj většiny české populace ke společné měně.

Diplomová práce dokládá, že společná evropská měna euro je logickým důsledkem integrace, která v hospodářské oblasti začala celní unií a v současné době skončila hospodářskou a měnovou unií. Diplomová práce dokázala, že tam, kde existuje společný trh s liberalizovaným pohybem zboží, služeb, kapitálu a pracovní síly, musí existovat stabilizační faktor v podobě společné měny, který zabraňuje vzniku nestabilit. Po rozpadu brettonwoodského systému a následně evropského systému fixních kurzů není možná cesta zpět. Jejím výsledkem by byl nejenom rozpad eurozóny, ale také zánik hospodářské a měnové unie.

V prvních letech své existence sbíralo euro pouze úspěchy. Integrované státy eurozóny vykazovaly solidní hospodářský růst, obyvatelům eurozóny rostla životní úroveň. Dobré hospodářské výsledky ale skryly nebezpečí, které představuje nedotaženost především institucionálního rámce eurozóny. Jakmile došlo k první vážné krizi světové ekonomiky, společná měna se otřásla ve svých základech. Diplomová práce se zaměřila na jednu z institucionálních příčin, kterou je oblast veřejných financí.

Z pohledu časového horizontu vstupu České republiky do eurozóny se domnívám, že česká politická reprezentace udělala hrubou chybu, když se nepřipojila k úsilí Slovenské republiky stát se členem „elitního klubu“ v době, kdy ekonomická situace byla příznivá. V letech

2005 až 2007, kdy naše ekonomika rekordně rostla, byly vytvořeny ekonomické podmínky pro splnění Maastrichtských kritérií. Tehdy podle mého názoru k tomu scházela politická vůle. Předpokládám, že budoucí politická reprezentace České republiky nebude chtít stát stranou v oblasti prohlubující se integrace. Česká republika, která je charakterizována jako malá, ale vysoce otevřená ekonomika, je životně závislá na exportu. Přes osmdesát procent našeho exportu směřuje do zemí eurozóny. V situaci, kdy situace v eurozóně bezprostředně ovlivňuje naši ekonomiku, není rozumné se úzké integrace nezúčastnit. V této souvislosti se často používá pojem „dvourychlostní Evropa“. České republice hrozí, že zůstane na „periferii“ Evropské unie.

Pouze integrovaná Evropa má podle mého názoru v podmínkách globalizované světové ekonomiky šanci obstát. Na jedné straně stojí stávající světová ekonomická centra, jako jsou Spojené státy a Japonsko, na straně druhé vznikají nové světové mocnosti jako je Čína, India, Brazílie apod. Politicky a ekonomicky rozdělená Evropa by nebyla schopna odvrátit sílící konkurenci 21. století.

Tato diplomová práce se věnovala historii, současnosti a perspektivám hospodářské a měnové unie. Abychom rozuměli přítomnosti, je nutné znát svoji minulost. Ze znalosti minulosti a porozumění přítomnosti je možné odhadovat budoucnost. Doufám, že tato diplomová práce bude dalším příspěvkem na cestě k evropské jednotě.

Seznam použité literatury:

- [1] BALDWIN, R.; WYPLOSZ, CH. *Ekonomie evropské integrace*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1807-1
- [2] CIHELKOVÁ, E.; JAKŠ, J. a kol. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0854-0
- [3] DĚDEK, O. *Historie evropské měnové integrace. Od národních měn k euru*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-076-8
- [4] HELÍSEK, M. a kol. *Euro v ČR z pohledu ekonomů*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-182-3
- [5] HINDLS, R.; HOLMAN, R.; HRONOVÁ, S. a kol. *Ekonomický slovník*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-819-3
- [6] KOVANDA, L. *Příběh dokonalé bouře a hovory (nejen) s lauréaty Nobelovy ceny o finanční krizi*. Praha: Mediacop, 2010. ISSN 1804-1701
- [7] KOVANDA, L. *Příběh dluhové smršti a hovory (nejen) s lauréaty Nobelovy ceny o dopadech finanční krize*. Praha: Mediacop, 2011. ISSN 1804-1701
- [8] KOLEKTIV AUTORŮ *Kronika lidstva*. Bratislava: Fortuna Print, 1992. ISBN 80-7153-039-5
- [9] KUČEROVÁ, I. *Evropská unie: hospodářské politiky*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1212-7
- [10] KUNEŠOVÁ, H.; CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika . Nové jevy a perspektivy*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-455-4
- [11] LACINA, L.; OSTRŮŽEK, J. a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3. přepracované a rozšířené vydání. Brno: Barrister & Principál, 2011. ISBN 978-80-87474-31-0
- [12] MACHÁČEK, J. *Mistři světa amoleta. Průvodce globální krizí a českou politickou krajinou*. Praha: Respekt Publishing, 2009. ISBN 978-80-87331-02-6
- [13] MANDEL, M.; TOMŠÍK, V. *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*. 1. vydání. Praha: MANAGEMENT PRESS, 2003. ISBN 80-7261-094-5

[14] SAMUELSON, A., P.; NORDHAUS, D., W. *Ekonomie*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0192-4

[15] SLANÝ, A.; ŽÁK, M. *Hospodářská politika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. ISBN 80-7179-237-3

[16] TULEJA, P.; MAJEROVÁ, I.; NEZVAL, P. *Základy makroekonomie*. Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-0952-6

Použité prameny práva:

[17] Akt o podmínkách přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie. [online] [cit. 3.3.2013] Dostupné z:

http://www.sds.cz/docs/prectete/ezakon/akt_o_pristoupeni.pdf

[18] Eurostat. [online] [cit. 2.2.2013] Dostupné z:
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde410&plugin=1>

[19] Eurostat. [online] [cit. 22.3.2013] Dostupné z:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/1-21032013-AP/EN/1-21032013-AP-EN.PDF

[20] Evropská komise, Jean Monnet: stmelující osobnost u zrodu Evropské unie. [online] [cit. 5.3.2013] http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/pdf/jean_monnet_cs.pdf

[21] Institucionální zajištění zavedení eura v České republice. [online] [cit. 25.3.2013] Dostupné z:

http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Institucionalni_zajisteni_eura_v_cr.pdf

[22] Jednotný evropský akt. [online] [cit. 3.3.2013] Dostupné z:
<http://www.euroskop.cz/gallery/2/763-jea.pdf>

[23] Národní plán zavedení eura v České republice, část I, Základní informace, verze 10, 2007. [online] [cit. 20.3.2013] Dostupné z:

http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Narodni_plan_cast_I_verze_10-FV_pdf.pdf

- [24] Národní plán zavedení eura v České republice, část II, Konkretizace úkolů v jednotlivých sektorech, verze 10, 2007. [online] [cit. 20.3.2013] Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Narodni_plan_cast_II_verze_10-FV_pdf2.pdf
- [25] Nařízení Rady (ES) č. 1056/2005 o urychlení a vyjasnění postupu při nadměrném schodku, 7. Července 1997. [online] [cit. 25.3.2013] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005R1056:CS:NOT>
- [26] Nařízení Rady (ES) č. 1467/97 o urychlení a vyjasnění postupu při nadměrném schodku, 7. Července 1997, ve znění pozdějších předpisů. [online] [cit. 25.3.2013] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1997R1467:20111213:CS:PDF>
- [27] Nařízení Rady (ES) č. 1467/97 o urychlení a vyjasnění postupu při nadměrném schodku, 7. Července 1997. [online] [cit. 25.3.2013] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997R1467:CS:NOT>
- [28] Programové prohlášení Vlády České republiky, 4. srpna 2010. [online] [cit. 15.3.2013] Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf
- [29] Smlouva o Evropské unii. [online] [cit. 3.3.2013] Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf
- [30] Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii. [online] [cit. 27.3.2013] Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Smlouva_o_stabilite_koordinaci_a_sprave_v_hospodar_ske_a_menov_e_unii_final.pdf
- [31] Smlouva o vytvoření jednotné Rady a jednotné Komise Evropských společenství. [online] [cit. 5.3.2013] Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/761-slučovaci_smlouva.pdf
- [32] Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství. [online] [cit. 1.3.2013] Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/754-smlouva_o_es.pdf
- [33] Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli. [online] [cit. 1.3.2013] Dostupné na: http://www.euroskop.cz/gallery/2/753-smlouva_o_esuo.pdf
- [34] Usnesení vlády ČR č. 1510 o institucionálním zajištění zavedení eura v České republice, 23. listopadu 2003. [online] [cit. 27.3.2013] Dostupné z:

<http://racek.vlada.cz/usneseni/usnweb.nsf/WebGovRes/6C25A7196462609BC12571B6006CB28A?OpenDocument>

[35] Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou, 20. prosince 2012. [online] [cit. 28.3.2013] Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Vyhodnoceni_Maastricht_2012_pdf.pdf

[36] Vyhodnocení plnění Maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou, 20 prosince 2012. [online] [cit. 28.3.2013] Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Vyhodnoceni_Maastricht_2012_pdf.pdf

[37] Výročná zpráva 1993. [online] [cit. 17.3.2013] Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/VyrocnaSprava/VSNBS93.pdf

[38] Jaký užitek euro přináší? [online] [cit. 22.3.2013] Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/general/pdf/how_the_euro_benefits_us_all_cs.pdf

[39] One market, one money, Michail Emerson. [online] [cit. 23.3.2013] dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication7454_en.pdf

Ostatní zdroje:

[40] Česká národní banka. [online] Pakt stability a růstu. [cit. 25.3.2013] http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/cr_eu_integrace/eu_integrace_07.html

[41] Evropská centrální banka. [online] Hospodářská a měnová unie. [cit. 18.3.2013] Dostupné z: <http://www.ecb.int/ecb/history/emu/html/index.cs.html>

[42] Evropská komise. [online] Cesta ke společné měně: stručná historie [cit. 4.3.2013] dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/introducing_euro_practical_aspects/125007_cs.htm

[43] Evropská komise. [online] Dohled nad rozpočtovými politikami. [cit. 26.3.2013] Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/stability_and_growth_pact/125019_cs.htm

- [44] Evropská komise. [online] Nápravná složka: postup při nadměrném schodku. [cit. 26.3.2013] Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/stability_and_growth_pact/125020_cs.htm
- [45] Evropská komise. [online] Maastrichtská smlouva o Evropské unii. [5.3.2013] Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_cs.htm
- [46] Evropská komise. [online] Prameny práva Evropské unie. [cit. 12.3.2013] Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/decisionmaking_process/114534_cs.htm
- [47] Evropská komise. [online] Schumanova deklarace z 9.května 1950. [cit. 8.3.2013] Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_cs.htm
- [48] Evropská komise. [online] Smlouva v kostce. [cit. 20.3.2013] Dostupné z: http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_cs.htm
- [49] Ministerstvo financí ČR. [online] centrální parita. [cit. 28.3.2013] Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/vyklad_slovník.html?PG=C
- [50] Ministerstvo financí ČR. [online] Nařízení Rady (ES) č. 2866/98, 31. Prosince 1998. [cit. 29.3.2013] Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_legislativa_es_521.html
- [51] Ministerstvo financí ČR. [online] Podmínky pro přijetí eura. [cit. 17.3.2013] Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/euro_podmin_prijeti.html
- [52] Úřad vlády ČR. [online] Měnová politika. [26.3.2013] Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/674/sekce/menova-politika/>
- [53] Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii. [online] [cit. 4.3.2013] Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/757-smlouva_o_euratom.pdf
- [54] Zpráva o plnění Národního plánu zavedení eura v České republice, 2010. [online] [cit. 30.3.2013] Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Zprava_o_pokroku_2010.pdf

[55] Zpráva o plnění Národního plánu zavedení eura v České republice, 2009. [online] [cit. 30.3.2013] Dostupné z:

http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Zprava_o_plneni_NP_2009_pdf.pdf

[56] Smlouva o fungování Evropské unie. [online] [cit. 15.3.2013] Dostupné z:

http://www.euroskop.cz/gallery/54/16334-fungovani_eu.pdf

ABSTRACT

The thesis deals with the history, present and prospects of the economic and monetary union within the EU.

In the First Chapter the penetration process of economic and monetary union in terms of economic order is characterized. Motives and causes that were leading to the initiation of the process of European integration are described first. In the next part of the chapter a description of the various integration levels, ie. free trade zone customs union, common market, economic and monetary union and political union, is given. Then, the fourth degree of integration – economic and monetary union is described. The following section concerns the system of fixed rates and the consequent emergence of a common currency. The last part of the chapter provides a summary of the benefits and costs of a common currency.

The Second Chapter of the thesis is devoted to the legal anchoring of European integration process. This section provides a chronological summary of all important legal documents – the founding treaties, acts, plans and reports. In separated legal documents all selected key passages articulated in the text, are highlighted.

In the Third Chapter of the thesis the economic and legal causes of the current crisis of the economic and monetary union, are analyzed. First, the chapter deals with the emergence of the financial crisis in the U.S. and then, showing the example of the Greek economy problems of the outstanding long-term public finances of European economies which have grown into the debt crisis, are discussed.

The conclusion of the chapter contains the current state of the legal anchoring of the economic and monetary union.

The Fourth Chapter of the thesis contains a description and assessment of possible measures in European and national legislation aimed at legal and economic stabilization of the economic and monetary union. Initially, this part of the thesis is focuses on necessary institutional and legislative changes. Within the legal enviroment of the European union with an emphasis on the preparation of the so-called „Fiscal Compact“. This section of the chapter is followed by the proposal of legislative changes governing the state of public finances in the Czech Republic to the area of the proposed „National financial constitution“.

The last Fifth Chapter of the thesis is devoted to estimating the time horizon of entering the Czech Republic the monetary union first from the perspective of the fulfillment of the Maastricht convergence criteria. This section is followed by the proposal of relevant legal standards in relation with the adoption of a common currency.

Finally, the last chapter of this thesis are those of the author on the Czech Republic's participation in the economic and monetary union and the adoption of the common European currency.